

Съфинансирано от
Европейския съюз

СТРАТЕГИЧЕСКИ ПЛАН 2023-2027
за развитие на земеделието и селските райони

ЕВРОПЕЙСКИ ЗЕМЕДЕЛСКИ ФОНД ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Проучване на добри практики при прилагането на ЛИДЕР на територията на България, приложими от МИГ Пещера-Брацигово, за популяризирането им сред населението и мотивирането му за кандидатстване по СВОМР

От добри практики към местни възможности:
приложими модели по ЛИДЕР за територията
на МИГ Пещера - Брацигово

гр. Пещера, август 2026

Настоящото проучване е изготвено в изпълнение на договор № РД 50-204/U-03 от 03.07.2026г., сключен на основание чл.20, ал.4, т.3 от ЗОП със „ВЪЗХОД ГПМ” ООД за извършване на консултантска услуга с предмет: «Проучване на добри практики при прилагането на ЛИДЕР на територията на България, приложими от МИГ Пещера-Брацигово, за популяризирането им сред населението и мотивирането му за кандидатстване по СВОМР»

Цялата отговорност за съдържанието на изготвения материал, включително изводите и препоръките се носи от „ВЪЗХОД ГПМ” ООД и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на МИГ Пещера-Брацигово, Европейския съюз или Управляващия орган на Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони за периода 2023-2027г..

Съдържание:

Използвани съкращения:	3
I. Въведение и цел на анализа:	4
II. Териториален и икономически профил на МИГ Пещера - Брацигово	5
III. Анализ на потребностите и възможности за местно предприемачество	7
1. Потребност от подкрепа за микро- и малките предприятия:	7
2. Потребност от подкрепа за диверсификация на местната икономика:	7
3. Потребност от подкрепа за модернизация на земеделските стопанства, съобразена със спецификата на територията:	8
4. Потребност от подкрепа за създаване на добавена стойност чрез преработка на селскостопанска продукция:	8
5. Потребност от подкрепа за животновъдството:	8
6. Потребност от подкрепа за подобряване на достъпа до услуги на територията:	8
7. Потребност от подкрепа за създаване и повишаване на заетостта и самонаемането:	9
8. Потребност от подкрепа за превръщане на местната идентичност, традиции и туристически потенциал в икономическа стойност:	9
IV. Методика за подбор и анализ на добри практики	9
V. Добри практики в земеделските стопанства - приложими модели за МИГ Пещера - Брацигово	11
VI. Добри практики в преработката на селскостопанска продукция - приложими модели за МИГ Пещера - Брацигово	15
VII. Добри практики в неземеделските дейности - приложими модели за МИГ Пещера - Брацигово	19
VIII. Превръщане на добрите практики в приложими проектни модели за МИГ Пещера - Брацигово	24
IX. Каталог с примерни проектни модели и ориентир за приложимост	25
IX.I Проектни модели по под-мярка II.Г.1 „Инвестиции в земеделски стопанства“	26
IX.II. Проектни модели по под-мярка II.Г.2 „Инвестиции в преработка на селскостопански продукти“	34
IX.III. Проектни модели по под-мярка II.Г.3 „Инвестиции за неселскостопански дейности в селските райони“	41
IX.IV Допълнителни проектни идеи:	56
X. Предварителна преценка на проектните модели от гледна точка на кандидатстване по СВОМР	61
XI. Препоръки за популяризиране на добрите практики сред местната общност	63
XII. Заключение	65

Използвани съкращения:

ЛИДЕР	Връзки между дейностите за развитие на селските райони (LEADER произлиза от френски език от изрази Liaison entre actions de développement rural)
МИГ	Местна инициативна група
ВОМР	Водено от общностите местно развитие
СВОМР	Стратегия за водено от общностите местно развитие
ЗПЗП	Закон за подпомагане на земеделските производители
СПО	Стандартен производствен обем
СМР	строително-монтажни работи
ФЕЦ	фотоволтаична електроцентрала
ВЕИ	възобновяеми енергийни източници
ТРЗ	труд и работна заплата
ИТ	информационни технологии
GPS	глобална система за позициониране
ISOBUS	стандарт за комуникация между земеделска техника, трактори и инвентар
CNC	компютърно цифрово управление на машини
ПВЦ	поливинилхлорид
POS	система/терминал за продажби и плащания
CIP	система за почистване на място в производствено оборудване
СПА	услуги/зона за релакс, възстановяване и уелнес
STEM	наука, технологии, инженерство и математика (оборудване за за практическо и интерактивно учене)
CRM	система за управление на взаимоотношенията с клиенти
ERP	система за управление на ресурсите на предприятието
LED	светодиодна технология
CO ₂	въглероден диоксид

I. Въведение и цел на анализа

Настоящият анализ е изготвен в контекста на прилагането на Стратегията за водено от общностите местно развитие (СВОМР) на местна инициативна група (МИГ) Пещера - Брацигово за периода 2023-2027 г. и има за цел да изведе приложими добри практики по подхода ЛИДЕР/ВОМР от Република България, които могат да бъдат използвани като практически ориентир за насърчаване на частната инициатива на територията на МИГ. Анализът е насочен единствено към възможностите за развитие на стопанския сектор - земеделски стопани, предприятия за преработка на селскостопанска продукция, микро- и малки предприятия, развиващи неземеделски дейности, услуги, производство, туризъм и други форми на местно предприемачество. Извън обхвата на анализа остават възможностите за кандидатстване на общини, публични органи, читалища, образователни институции и други нестопански субекти.

Необходимостта от подобен анализ произтича от една от ясно изведените в стратегията за водено от общностите местно развитие потребности - да бъде подкрепено предприемачеството, което развива и опазва ресурсите на територията, тъй като именно тези ресурси създават предпоставки за успешен бизнес, поминък на населението, устойчива заетост и повишаване качеството на живот. В стратегията е формулирана и основната цел за устойчиво развитие на територията чрез съхраняване на местната идентичност, използване на наличния потенциал, развитие на силна местна икономика и нарастваща туристическа привлекателност. В този смисъл анализът не разглежда добрите практики като формално описание на вече реализирани проекти, а като работещи инвестиционни модели, които могат да бъдат разпознати, адаптирани и приложени от местните предприемачи. Основният подход е не механично пренасяне на примери от други територии, а оценка на тяхната приложимост спрямо реалния профил на МИГ Пещера - Брацигово от гледна точка на природни ресурси, структура на земеделието, съществуващи производства, традиции, човешки капитал, пазарна среда и потребности от услуги.

Фокусът на анализа е поставен върху Приоритет 1 на Стратегията за водено от общностите местно развитие - стимулиране на инвестиционната активност за постигане на динамична и конкурентоспособна икономика. В рамките на този приоритет стратегията предвижда подкрепа за повишаване конкурентоспособността на местната икономика, укрепване и създаване на устойчив местен бизнес, въвеждане на иновативни технологии, подобряване на ресурсната ефективност и стимулиране на специфичния териториален потенциал и продуктите от местен характер. Практическата цел на анализа е да подпомогне процеса на популяризиране на СВОМР сред местните заинтересовани лица, като представи възможностите за европейско финансиране през конкретни и разбираеми примери. Чрез включването на добри практики и примерни проектни модели се цели местните земеделски стопани, преработвателите и предприемачите да разпознаят възможни решения за собственото си развитие - модернизация на стопанство, създаване на продукт с добавена стойност, разширяване на съществуваща дейност, стартиране на нова услуга или развитие на малък семеен бизнес. Особено внимание в анализа ще бъде отделено и на ориентировъчния

потенциал за оценка и класиране на примерните проектни модели. Това означава, че всяка идея няма да бъде разглеждана само като „добра“ или „интересна“, а и през призмата на нейната съвместимост с целите, мерките и критериите за оценка от СВОМР. По този начин анализът ще има не само информационна, но и практически приложима стойност при планиране на бъдещи проектни предложения. Крайната цел е подходът ЛИДЕР/ВОМР да бъде представен като реална възможност за развитие на местната икономика чрез малки, смислени и изпълними инвестиции, които стъпват върху ресурсите, уменията и потенциала на хората и територията на МИГ Пещера - Брацигово.

II. Териториален и икономически профил на МИГ Пещера - Брацигово

Територията на МИГ Пещера - Брацигово обхваща две общини - Пещера и Брацигово, с обща площ 364,43 кв. км и население 25 678 жители (към 31.12.2020 г.) В обхвата на МИГ попадат градовете Пещера и Брацигово, както и селата Радилово, Капитан Димитриево, Свети Константин, Исперихово, Бяга, Жребичко, Козарско, Розово и Равногор. Територията има ясно изразен хълмисто-планински характер, като съчетава по-урбанизиран център в лицето на гр. Пещера и по-разпръснатата селищна структура в община Брацигово, където значима част от населението живее извън общинския център. Този териториален профил е важен за настоящия анализ, тъй като определя типа добри практики, които могат да бъдат приложими. За територията не са подходящи модели, изискващи големи равнинни площи, силно концентрирано зърнопроизводство или мащабни индустриални инвестиции. По-подходящи са практики, които използват наличния местен ресурс в по-малък, гъвкав и адаптивен мащаб - малки земеделски стопанства, трайни насаждения, билки, картофи, животновъдство, преработка, местни услуги, занаяти, туризъм и производства, свързани с традиционни умения.

Икономиката на територията е определена в СВОМР като “индустриално-аграрна”, със структуроопределящи отрасли като химическа, винарска, обувна, шивашка и дървообработваща промишленост. Това показва, че местната икономическа идентичност стъпва върху комбинация от производство, преработка, лека промишленост, услуги и традиционни стопански дейности. Именно тази смесена структура е добра основа за подхода ЛИДЕР, защото позволява финансирането да бъде насочено към широк кръг малки частни инициативи.

Съществена характеристика на територията е доминиращият дял на микро- и малките предприятия. В община Пещера около 92% от фирмите са микропредприятия, а в община Брацигово този дял достига около 95%. В същото време СВОМР отчита, че именно тези бизнес структури са силно уязвими от пазарната конюнктура и без целенасочена подкрепа трудно могат да планират инвестиции и развитие. Това обуславя необходимостта добрите практики да бъдат подбирани така, че да са постижими за малък бизнес - с разумен инвестиционен обем, ясен пазар, възможност за самонаемане или ограничен брой нови работни места и реалистична административна тежест.

Земеделието на територията има потенциал, но е ограничено от релефа, разпокъсаността на земите и специфичните почвено-климатични условия. В община Пещера

се отчитат възможности за традиционно и алтернативно земеделие, включително медицински култури, билки, трайни насаждения, лозя и животновъдство. В община Брацигово планинските и полупланински условия насочват по-силно към животновъдство, пасищно използване, билки, маслодайна роза и по-малки по мащаб земеделски дейности. В СВОМР е изведена нужда от пренасочване към култури, различни от зърнено-житните и техническите, от техника, съобразена със спецификата на територията, както и от пазарна реализация и интегриране на производителите в хранителната верига. Това насочва анализа към добри практики, които не поставят земеделието единствено в логиката на производство на суровина, а го разглеждат като начало на по-дълга местна верига на стойност. Подходящи са модели за малка механизация, напояване, съхранение, сортиране, сушене, пакетиране, директни продажби, брендиране и преработка. Особено приложими могат да бъдат практики при билки и ароматни култури, картофи, плодове, зеленчуци, лозя, пчеларство и животновъдство, когато са обвързани с конкретен пазар и добавена стойност.

Преработката на селскостопанска продукция е едно от най-важните направления за бъдещи проектни модели. СВОМР изрично отчита необходимост от преработка на плодове и зеленчуци с оглед повишаване на добавената стойност. Това дава основание в анализа да бъдат включени добри практики за малки цехове, сушилни, хладилни помещения, линии за пакетиране, производство на сладка, сиропи, консерви, сушени плодове, билкови продукти, мед и други продукти с местна идентичност. Такива модели са особено подходящи, защото позволяват на земеделския производител или малкия предприемач да излезе от зависимостта от ниски изкупни цени и неорганизирана реализация.

Неземеделският бизнес също има сериозно значение за територията. В СВОМР е посочено, че икономиката е със сравнително ниска степен на диверсификация, а развитието на неземеделските сектори е ограничено от висок инвестиционен риск, разходи и недостиг на качествена работна сила. Услугите са сравнително развити, но не покриват равномерно всички населени места, като е изведена нужда от по-иновативни подходи при предлагането им. Оттук следва, че добрите практики в неземеделските дейности трябва да бъдат ориентирани към реално търсени местни услуги и малки производства: сервизи, ремонтни дейности, дървообработка, шивашки и обувни дейности, работилници, мобилни услуги, дигитализация на малък бизнес, допълнителни туристически услуги към съществуващи туристически обекти, дегустационни пространства, кулинарни преживявания и продукти, свързани с местната идентичност. Подобни инициативи са важни не само като бизнес, а и като инструмент за създаване на заетост, самонаемане и задържане на активните хора на територията.

СВОМР отчита богато архитектурно-историческо наследство, съхранени традиции, културен календар и възможност за привличане на гости, но също така посочва необходимост от промяна в подхода, по-добър маркетинг и по-силно популяризиране на територията. За целите на настоящия анализ това направление ще бъде разглеждано само през призмата на частната инициатива - малки места за настаняване, храна, преживявания, местни продукти, допълнителни туристически услуги към съществуващи места за настаняване, занаяти и комбинирани пакети, които могат да превърнат природния и културен ресурс в доход.

В обобщение, профилът на МИГ Пещера - Брацигово очертава територия, в която подходът ЛИДЕР може да бъде най-ефективен чрез подкрепа за малки, практически изпълними и пазарно ориентирани инвестиции. Най-перспективните направления за търсене на добри практики са: модернизация на малки земеделски стопанства, преработка на местна селскостопанска продукция, развитие на микро- и малки предприятия, услуги за населението и бизнеса, занаятчийски и производствени дейности, както и частни инициативи в сферата на туризма и местните продукти.

III. Анализ на потребностите и възможности за местно предприемачество

Анализът на потребностите, заложен в СВОМР на МИГ Пещера - Брацигово, показва, че предприемачеството следва да бъде разглеждано като основен инструмент за активизиране на местната икономика. Територията разполага с природни, земеделски, културни, производствени и човешки ресурси, но част от тях остават недостатъчно използвани или не са превърнати в устойчив източник на доходи. Именно затова в стратегията е изведена потребност да се подкрепи предприемачество, което развива и опазва ресурсите на територията, тъй като те създават предпоставки за успешен бизнес, поминък, устойчива заетост и по-високо качество на живот.

1. Потребност от подкрепа за микро- и малките предприятия:

И в двете общини преобладават малки стопански структури, които са важни за местната икономика, но са силно уязвими при пазарни промени, недостиг на капитал, високи инвестиционни разходи и липса на достатъчен човешки ресурс. В СВОМР изрично е посочено, че приносът на МИГ следва да бъде насочен най-вече към подпомагането на микро- и малките бизнес структури, които без подкрепа трудно биха могли да планират инвестиции и развитие. Това определя необходимостта добрите практики да бъдат търсени не в мащабни индустриални модели, а в реалистични проекти за модернизация, разширяване на дейност, закупуване на оборудване, въвеждане на нови услуги, създаване на заетост и повишаване на конкурентоспособността.

2. Потребност от подкрепа за диверсификация на местната икономика:

Стратегията отчита, че икономиката на територията е със сравнително ниска степен на диверсификация и се развива основно върху налични местни ресурси и традиционни производства. Същевременно развитието на неземеделските сектори е ограничено от висок инвестиционен риск, разходи и недостиг на качествена работна сила. Поради това приложимите добри практики следва да насочват местния бизнес към нови или разширени дейности, като: услуги за населението и бизнеса, малко производство, ремонтни и технически дейности, дървообработка, шивашки и обувни дейности, туристически услуги, дигитализация и други форми на предприемачество, които могат да създадат доход извън традиционната заетост.

3. Потребност от подкрепа за модернизация на земеделските стопанства, съобразена със спецификата на територията:

СВОМР отчита, че растениевъдството има сравнително ограничено развитие поради почвено-климатичните условия и планинския и полупланински релеф, но съществуват възможности за трайни насаждения, лозя, картофи, билки, маслодайна роза, зеленчуци и други култури от чувствителните сектори. Изведена е необходимост стопанствата да се пренасочват към нови видове култури, което поражда нужда от техника, приспособена към потребностите на фермерите и спецификата на територията. В този контекст добрите практики следва да включват модели за малогабаритна и специализирана техника, напояване, съхранение, съхранение, първична подготовка и по-добра организация на реализацията.

4. Потребност от подкрепа за създаване на добавена стойност чрез преработка на селскостопанска продукция:

В стратегията е посочено, че добивите от земеделски дейности са незадоволителни, изкупуването на продукцията е неорганизирано и често на ниски цени, което води до необработване на част от земеделските земи. В отговор на това е изведена необходимост от пазарна реализация на новите местни продукти, интегриране на производителите в хранителната верига и преработка на плодове и зеленчуци за увеличаване на добавената стойност. Това е едно от най-подходящите направления за добри практики, тъй като преработката позволява на земеделския стопанин или местния предприемач да премине от продажба на суровина към продукт с по-висока цена, по-дълъг срок на съхранение, по-добра разпознаваемост и по-широк пазар.

5. Потребност от подкрепа за животновъдството:

Територията разполага с предпоставки за развитие на пасищно животновъдство, особено в община Брацигово, но броят на отглежданите животни намалява поради висока себестойност, ниски изкупни цени, ветеринарни разходи, недостатъчна квалификация и високи стандарти за отглеждане. В СВОМР са посочени инвестиционни нужди, свързани с изграждане на нови обори, внедряване на системи и иновации за постигане на стандарти за качество, техника за автоматизация и подобряване обслужването на животните. В анализа това направление следва да бъде развито чрез примери за малки и средни животновъдни стопанства, които инвестират в условия на отглеждане, доилна техника, хладилно съхранение, фуражна база, мобилни системи и, където е приложимо, малка преработка.

6. Потребност от подкрепа за подобряване на достъпа до услуги на територията:

СВОМР отчита, че характеристиката на населението и устройството на територията формират потребност от осигуряване на повече услуги чрез разкриване на нови и разширяване на периметъра на съществуващите. Макар част от тази потребност да има социално измерение,

тя може да бъде адресирана и чрез частни бизнес модели, като: мобилни услуги, ремонтни дейности, здравно-съпътстващи и битови услуги, доставки, сервизи, услуги за възрастни хора, транспортни и логистични решения, малки търговски и обслужващи обекти. Тези модели са особено приложими за населени места, в които търсенето не оправдава голям постоянен обект, но може да поддържа гъвкава, мобилна или комбинирана услуга.

7. Потребност от подкрепа за създаване и повишаване на заетостта и самонаемането:

Стратегията отчита негативното влияние на демографските процеси върху пазара на труда, липса на работни места, несъответствие между квалификацията на свободната работна сила и потребностите на бизнеса, както и необходимост от създаване на нови работни места и приобщаване на икономически неактивните лица към пазара на труда. Затова при оценката на приложимите добри практики трябва да се обръща внимание не само на вида инвестиция, но и на способността ѝ да създава заетост, да задържа млади хора, да дава възможност за семеен бизнес или да подкрепя самонаемане на хора с умения, но без достатъчен стартов капитал.

8. Потребност от подкрепа за превръщане на местната идентичност, традиции и туристически потенциал в икономическа стойност:

В стратегията се посочва, че територията има богато архитектурно-историческо наследство и културен календар с потенциал да привлича гости, но е необходима промяна в подхода, по-добър маркетинг и по-силно привличане на интерес към територията. За целите на настоящия анализ това означава, че добрите практики следва да бъдат насочени към частни туристически услуги и преживявания, като: съществуващи места за настаняване, местна храна, дегустации, маршрути, е-байкове, занаятчийски демонстрации, продукти с местна марка и комбинирани предложения, които задържат посетителя и създават доход за местния бизнес.

В обобщение, потребностите, релевантни към частната инициатива на територията на МИГ Пещера - Брацигово, могат да бъдат сведени до няколко практически направления:

- модернизация на малки земеделски стопанства;
- преработка и добавена стойност;
- подкрепа за микро- и малки предприятия;
- разширяване на местните услуги;
- развитие на животновъдство и алтернативно земеделие;
- създаване на заетост и самонаемане;
- развитие на туристически и местни продукти.

Именно върху тези направления следва да се концентрира последващото търсене на добри практики от България и разработването на примерни проектни модели, които да отговарят на потребностите на територията и имат потенциал за финансиране по СВОМР.

IV. Методика за подбор и анализ на добри практики

Подборът на добри практики по подхода ЛИДЕР/ВОМР следва да бъде извършен чрез практически ориентиран подход, който съчетава анализа на местните потребности с реални

примери за успешно приложени инвестиционни модели в България. Целта не е да се направи формален преглед на проекти, изпълнени на други територии, а да се идентифицират такива практики, които могат да бъдат адаптирани към икономическия, природния и социалния профил на МИГ Пещера - Брацигово.

В рамките на настоящия анализ „добра практика“ се разбира като реализиран или приложим инвестиционен модел, който показва как чрез подкрепа по ЛИДЕР/ВОМР може да бъде развита частна стопанска инициатива - земеделско стопанство, преработка на селскостопанска продукция, микро- или малко предприятие в неземеделски сектор. Добрата практика се оценява според нейната приложимост, икономическа логика, връзка с местните ресурси и потенциал да създаде доход, заетост, нов продукт, нова услуга или добавена стойност.

Основен критерий при подбора е съответствието с Приоритет 1 на СВОМР, насочен към стимулиране на инвестиционната активност и постигане на динамична и конкурентоспособна местна икономика. В стратегията е предвидено този приоритет да подкрепи устойчив местен бизнес, алтернативни дейности, иновативни технологии, ресурсна ефективност и продукти от местен характер. Именно към изпълнението му са насочени мерките за инвестиции в земеделски стопанства, преработка на селскостопански продукти и развитие на неселскостопански дейности.

За целите на анализа добрите практики ще бъдат подбирани по няколко взаимно свързани критерия. На първо място, те трябва да са приложими от частни бенефициенти - земеделски стопани, преработватели, микро- и малки предприятия или лица, които могат да развият стопанска дейност. На второ място, практиките следва да съответстват на поне едно от основните направления, изведени като потребности за територията: модернизация на земеделски стопанства, преработка и добавена стойност, развитие на услуги, диверсификация на икономиката, заетост и самонаемане, местни продукти и туристически потенциал. На трето място, те трябва да бъдат реалистични за мащаба на местната икономика и да не предполагат инвестиции, които са трудно постижими за микро- и малък бизнес.

Особено значение ще има критерият за териториална приложимост. Практики, които са успешни в други райони, няма да бъдат пренасяни механично, а ще бъдат преценявани според това дали намират опора в ресурсите на Пещера и Брацигово. При анализа на всяка добра практика ще се разглежда и нейната икономическа логика. Това включва оценка дали инвестицията отговаря на реално търсене, дали решава конкретен проблем, дали създава възможност за по-добра пазарна реализация, дали намалява разходите, подобрява качеството или разширява съществуваща дейност. От особено значение ще бъде дали практиката води до преминаване от суровина към продукт, от сезонна към по-устойчива заетост, от единична услуга към по-широко пазарно присъствие или от традиционна дейност към по-конкурентен бизнес модел.

Всяка добра практика ще бъде анализирана и през възможността ѝ да бъде превърната в примерен проектен модел за територията на МИГ Пещера - Брацигово. Това означава, че описанието няма да се изчерпва с информация какво е направено другаде, а ще включва и практическа адаптация: кой би могъл да кандидатства, какъв местен ресурс може да използва,

какви активи са необходими, какъв резултат може да се очаква и по коя мярка от СВОМР би било възможно финансиране.

В анализа ще бъде включен и елемент на предварителна оценка на шансовете за подкрепа. Този елемент няма да замества официалната оценка на проектните предложения, но ще даде ориентир дали даден проектен модел би могъл да отговори на логиката на съответната мярка и на критериите за подбор. По този начин всяка идея ще бъде разглеждана не само като интересна или приложима, а и като потенциално конкурентна при кандидатстване, ако бъде добре обоснована, съобразена с местните потребности и подкрепена с реалистичен бизнес план.

Примерните проектни модели ще бъдат представени по единен практически формат, включващ: направление на инвестицията; приложимост за територията на МИГ Пещера - Брацигово; подходящ кандидат; примерни активи и дейности; очакван ефект; ориентир за оценката и практически насоки за по-добро съответствие с критериите за оценка. Това ще позволи добрите практики да бъдат използвани като инструмент за разпознаване на реални възможности за инвестиции, развитие на бизнес и кандидатстване по мерките от СВОМР на МИГ Пещера - Брацигово.

V. Добри практики в земеделските стопанства - приложими модели за МИГ Пещера - Брацигово

Код на под-мярката от Стратегията за ВОМР: II.Г.1 „Инвестиции в земеделски стопанства“

Първото направление, в което следва да бъдат търсени и представени добри практики, е свързано с **инвестициите в земеделски стопанства**. За територията на МИГ Пещера - Брацигово това направление трябва да бъде разглеждано внимателно и практически, тъй като земеделието има потенциал, но не е водещият и най-силно развит сектор за всички населени места. Затова акцентът следва да бъде върху модели, които са съобразени с хълмисто-планинския релеф, разпокъсаността на земеделските земи, наличието на пасища, традициите в животновъдството, възможностите за трайни насаждения, лозя, картофи, билки, маслодайна роза, зеленчуци и пчеларство.

В този контекст добрата практика не е просто закупуване на земеделска техника, а инвестиция, която решава конкретен проблем на стопанството - намалява ръчния труд, подобрява качеството на продукцията, позволява обработка на по-труднодостъпни площи, създава условия за по-добро съхранение, подпомага прехода към по-доходоносни култури или подготвя стопанството за по-добра пазарна реализация, директни продажби или бъдещо развитие по отделна мярка за преработка. Подобна логика съответства и на изведената в СВОМР нужда от пренасочване към нови култури, техника, съобразена със спецификата на територията, и по-добра пазарна реализация на местните продукти.

1. Модернизация на малки и специализирани стопанства:

Приложима добра практика за територията е модернизацията на малки земеделски стопанства чрез закупуване на малогабаритна, специализирана или прикачна техника, подходяща за трайни насаждения, лозя, зеленчуци, картофи, билки и ароматни култури.

Приложимият модел за МИГ Пещера - Брацигово е насочен към стопанства, които вече извършват земеделска дейност, но срещат затруднения поради липса на подходяща техника, високи разходи за външни услуги или невъзможност да обработват ефективно по-малки и разпокъсани площи. Подобна инвестиция е особено подходяща, когато е обвързана с преминаване към по-пазарно ориентирани култури - зеленчуци, картофи, билки, маслодайна роза, лозя или трайни насаждения.

Проектният модел е приложим, когато инвестицията е представена като част от цялостно развитие на земеделското стопанство, а не само като закупуване на отделни активи. Кандидатът следва ясно да обвърже предвидената техника, оборудване, строително-монтажни дейности или цифрови решения с конкретните площи, култури, животни, производствена програма и очакван икономически ефект. В проектното предложение е важно да се покаже как инвестицията води до реална промяна в стопанството - въвеждане на нов за кандидата продукт, техника или технология, модернизиране на производствения процес, по-добро използване на местни ресурси, повишаване на ефективността, намаляване на загубите или създаване на условия за по-добра пазарна реализация.

2. Стопанства с билки, ароматни и медицински култури:

Това направление е подходящо за територията, тъй като СВОМР отчита възможности за развитие на алтернативно земеделие, медицински култури и билки, както и динамично развитие на билки и маслодайна роза в община Брацигово.

Примерният проектен модел може да включва създаване или модернизация на стопанство за отглеждане на билки, маслодайни и ароматни култури чрез закупуване на посадъчен материал, техника за обработка, косене, събиране, транспорт и първична подготовка на продукцията.

Приложимостта на този модел е висока, защото не изисква непременно големи площи, позволява използване на местен природен ресурс и може да бъде надграден с брандиране, директни продажби, онлайн търговия или връзка с туристически и кулинарни продукти. Така земеделската дейност не остава само производство на суровина, а може постепенно да се превърне в основа за местен продукт с по-висока добавена стойност.

Проектният модел е приложим, когато е обоснован с реална суровинна база, ясен производствен цикъл, конкретен пазар и връзка с местните потребности, изведени в СВОМР. В проектното предложение следва да се покаже как инвестицията подпомага не само производството, но и последващата реализация на продукцията - чрез договори за изкупуване, директни продажби, участие на фермерски пазари, доставки към търговски обекти или развитие на собствена разпознаваемост на продукта.

3. Картофопроизводство, зеленчукопроизводство и малки поливни решения

В стратегията е посочено, че отглеждането на картофи е традиционно за района, а производството на зеленчуци е сравнително слабо развито, което показва едновременно наличие на местна основа и потребност от подкрепа. Добрата практика в това направление може да включва специализирана техника и оборудване за производство, напояване, прибиране, съхранение и първична подготовка на картофи и зеленчуци. Особено приложими са инвестиции, които позволяват на производителя да предлага продукцията в по-добър търговски вид, а не само като насипна суровина.

За територията на МИГ Пещера - Брацигово този модел е практически полезен, защото може да бъде реализиран от по-малки стопанства и да доведе до по-добро използване на обработваемите площи. Той е подходящ и за стопанства, които искат да преминат от нискодоходни култури към производство с по-висока стойност на единица площ.

Проектният модел е приложим, когато инвестицията е представена не само като покупка на техника, а като цялостна производствена и пазарна логика: каква продукцията ще се произвежда, с какви площи и култури е свързана, къде ще се реализира, как ще подобри качеството и какъв икономически ефект се очаква за стопанството. В проектното предложение следва да се покаже дали инвестицията създава условия за по-добра пазарна реализация - например директни продажби, договори с търговци, участие на пазари, доставка към местни обекти или бъдещо надграждане чрез преработка в рамките на отделна проектна инициатива (или мярка от СВОМР).

4. Пчеларство и продукти от пчелното стопанство

Пчеларството е подходящо направление за добри практики, тъй като може да се развива в по-малък мащаб, използва природните дадености на територията и позволява постепенно надграждане - от производство на мед към пакетиране, брендиране и директни продажби, включително и по под-мярката за преработка. Това е сектор, който може да бъде интересен както за земеделски стопани, така и за хора, които търсят допълнителен или семеен бизнес.

Приложимият проектен модел може да включва специализирано оборудване и инвентар за отглеждане на пчелни семейства, добив, първична обработка, хигиена, съхранение и организация на пчеларската дейност, както и помещение за добив, първична обработка и съхранение на мед. Силата на този модел е, че той позволява сравнително бързо да се покаже как малка инвестиция може да бъде превърната в разпознаваем продукт. Медът, пчелните продукти и комбинираните подаръчни опаковки могат да бъдат свързани с местна идентичност, туристически предложения, фермерски пазари, онлайн продажби и партньорства със съществуващи туристически обекти или магазини.

Проектният модел е приложим, когато надгражда съществуващо пчеларско стопанство и показва ясна връзка между инвестицията, качеството на продукта и неговата пазарна реализация. В проектното предложение следва да се обоснове как предвиденото оборудване ще подобри процесите, както и как кандидатът ще изгради собствена разпознаваемост и реален канал за продажба.

5. Пасищно животновъдство и модернизация на животновъдни обекти

Животновъдството е важно направление за територията, особено предвид наличието на пасища и ливади и по-добрите условия за пасищно животновъдство в община Брацигово. В СВОМР са изведени нужди от изграждане на нови обори, внедряване на системи и иновации за постигане на стандарти за качество, автоматизация и техника за по-добро обслужване на животните.

Приложимите добри практики могат да включват инвестиции в животновъдни сгради, специализирано оборудване и техника за отглеждане, хранене, поене, доене, съхранение на продукцията, осигуряване на фуражи, управление на пасищата, хигиена, вентилация и по-добра организация на ежедневната работа във фермата. При по-малки стопанства особено важни са инвестициите, които намаляват физическия труд и позволяват спазване на изискванията за качество и безопасност на продукцията.

Този модел е приложим, когато стопанството има реална база - животни, пасища, опит и намерение да продължи дейността.

Проектният модел е приложим, когато надгражда съществуваща животновъдна дейност и води до реална модернизация на стопанството. В проектното предложение следва да се покаже как инвестицията ще подобри условията за отглеждане на животните, хигиената, храненето, поенето, вентилацията, съхранението на фуражи или качеството на продукцията, както и дали създава възможност за разширяване на дейността и заетост. Важно е да се обоснове и връзката с местния ресурс - пасища, ливади, традиции в животновъдството, наличие на фуражна база, както и възможност за по-добра пазарна реализация на животинската продукция или бъдещо надграждане чрез преработка в рамките на отделна мярка от СВОМР.

6. Съхранение, първична подготовка и директна реализация

Много малки стопанства губят конкурентоспособност не само защото произвеждат малко, а защото не могат да съхранят, сортират, опаковат и предложат продукцията си по начин, който носи по-добра цена. Приложимите инвестиции могат да включват специализирано оборудване и помещения за съхранение, охлаждане, сортиране и първична подготовка на земеделската продукция. Тези инвестиции са особено полезни при плодове, зеленчуци, билки, картофи, мед и животински продукти, когато производителят търси по-къса верига между себе си и крайния клиент.

Този модел има силна практическа стойност за МИГ Пещера - Брацигово, защото отговаря на проблема с неорганизираната пазарна реализация и ниските изкупни цени. Той позволява земеделският стопанин да задържи по-голяма част от стойността на продукта и да изгради по-пряка връзка с пазара.

Проектният модел е приложим, когато инвестицията е обвързана с конкретна продукция, реални количества, ясен пазарен канал и очакван ефект върху дохода на стопанството. В проектното предложение следва да се покаже, че планираното оборудване не са само самостоятелна покупка, а променят начина на реализация на продукцията - чрез по-добро съхранение, намаляване на загубите, по-добър търговски вид, продажба в подходящи разфасовки, директни продажби, договори с търговци или участие на пазари.

В обобщение, добрите практики в земеделските стопанства за територията на МИГ Пещера - Брацигово следва да се търсят в модели, които са малки или средни по мащаб, съобразени с местния релеф и структура на стопанствата, насочени към по-доходоносни култури и дейности, и свързани с пазарна реализация. Най-подходящи са проектите, които не приключват с покупката на техника, а показват ясна връзка между инвестицията, местния ресурс, производството, пазара и очаквания икономически ефект.

VI. Добри практики в преработката на селскостопанска продукция - приложими модели за МИГ Пещера - Брацигово

Код на под-мярката от Стратегията за BOMP: II.Г.2: „Инвестиции в преработка на селскостопански продукти”

Второто основно направление за идентифициране на добри практики е свързано с инвестиции в преработката на селскостопанска продукция. Това направление има особено значение за територията на МИГ Пещера - Брацигово, защото отговаря пряко на една от изведените в СВOMP потребности - местните продукти да получат по-добра пазарна реализация, а производителите да бъдат по-добре интегрирани в хранителната верига. В стратегията е посочена необходимост от преработка на плодове и зеленчуци, която да допринесе за увеличаване на добавената стойност на местната продукция.

За целите на настоящия анализ преработката не следва да се разбира като изграждане на големи производствени мощности. По-подходящи за територията са малки и средни по мащаб инвестиции, които могат да бъдат реализирани от земеделски стопани, семейни предприятия, микро- и малки фирми. Този тип проекти са приложими, защото позволяват на местните производители да излязат от модела на продажба на суровина на ниска цена и да създадат продукт с по-висока стойност, по-дълъг срок на съхранение, по-добра разпознаваемост и по-широк пазар.

В СВOMP преработката на селскостопански продукти е изрично включена сред мерките за изпълнение на Приоритет 1, насочен към повишаване конкурентоспособността на местната икономика, подкрепа за устойчив местен бизнес, въвеждане на иновативни технологии, ресурсна ефективност и стимулиране на продукти от местен характер. Макар бюджетът за мярката за преработка да е по-ограничен в сравнение с другите направления, нейното значение е високо, защото тя може да създаде видима връзка между земеделие, местен продукт, пазар и идентичност.

1. Малки цехове за преработка на плодове и зеленчуци:

Първият приложим модел е за създаване или модернизация на малък цех за преработка на плодове и зеленчуци. Той е подходящ за територията, защото стратегията отчита сравнително слабо развито зеленчукопроизводство, традиционно отглеждане на картофи и възможности за развитие на трайни насаждения. При наличие на суровинна база, дори в

ограничен мащаб, преработката може да даде по-добра икономическа логика на земеделската дейност.

Добрата практика в това направление може да включва малко производство за преработка на плодове, зеленчуци или други местни земеделски суровини в готови продукти с по-висока добавена стойност, по-дълъг срок на съхранение и по-добри възможности за пазарна реализация. Приложимият проектен модел може да включва специализирано технологично оборудване за подготовка, термична обработка, консервиране, пълнене, затваряне, етикетирание, съхранение и контрол на качеството, както и изграждане, реконструкция или оборудване на помещение/сграда за преработка и съхранение на готовата продукция, когато са пряко необходими за технологичния процес и съответстват на изискванията за безопасност на храните.

Приложимият модел за МИГ Пещера - Брацигово е особено подходящ, когато проектът използва местна суровина и създава краен продукт с ясна пазарна реализация. Така например малък производител на плодове или зеленчуци може да надгради дейността си чрез собствена преработка, а микро предприятие може да изгради партньорства с местни земеделски стопани и да произвежда продукти под общ местен бранд.

Проектният модел е приложим, когато показва ясна връзка между местната суровина, технологията на преработка, крайния продукт и пазарната му реализация. В проектното предложение следва да се обоснове как инвестицията ще създаде добавена стойност - например чрез производство на нови продукти от собствени и/или местни суровини (плодове и зеленчуци, мляко, месо); какви активи ще осигурят технологичния процес; как ще бъдат организирани опаковането, етикетирането и съхранението; кои ще бъдат клиентите и каналите за продажба. Важно е проектът да не се представя само като покупка на оборудване, а като цялостен модел за преработка, брендиране, пазарна реализация и възможност за създаване на заетост.

2. Сушене и пакетиране на билки, плодове и ароматни култури:

Вторият приложим модел е свързан със сушене и пакетиране на билки, плодове и ароматни култури. Това направление има добра териториална логика, защото СВОМР отчита възможности за алтернативно земеделие, медицински култури, билки, маслодайна роза и динамично развитие на такива култури в отделни части на територията. В допълнение, горските и планинските ресурси създават предпоставки за продукти, свързани с билки, шипка, горски плодове и ароматни растения.

Примерният проектен модел може да включва закупуване на специализирано технологично оборудване за сушене, почистване, рязане, калибриране, дозиране, пакетиране, етикетирание и съхранение на билки, плодове, шипка или други местни земеделски суровини при подходящи условия. В по-развит вариант проектът може да бъде насочен към създаване на готови продукти с по-висока добавена стойност, като чаени смеси, подправки, сушени плодове или комбинирани продукти с местен характер.

Този модел е подходящ за малки стопанства и семейни предприятия, защото не изисква непременно големи площи, но изисква добра организация, качество на суровината и ясен

пазар. Той може да се комбинира с онлайн продажби, фермерски пазари, туристически обекти, магазини за здравословни храни или партньорства с места за настаняване и хранене.

Проектният модел е приложим, когато доказва произхода и наличността на суровината, гарантира качество, предлага конкретна продуктова линия и има ясен план за пазарна реализация извън случаен или сезонен пазар. Допълнителна стойност има връзката с местната идентичност - например продукти, свързани с планинския характер на територията, билките, традициите и природния ресурс.

3. Преработка на пчелен мед и брендиране на пчелни продукти:

Третият приложим модел е свързан с преработка, разфасоване и брендиране на пчелни продукти. Пчеларството е подходящо за територии с природни дадености и разнообразна растителност, а преработката и добрата търговска подготовка на продукта могат значително да повишат стойността му.

Проектът може да включва технологично оборудване и сграда/помещение за преработка, съхранение, пакетиране и подготовка за реализация на пчелен мед и пчелни продукти. В по-развит вариант моделът може да бъде насочен към създаване на продукти с по-висока добавена стойност на база пчелна суровина - крем-мед, мед с добавки, прополисови или восъчни продукти, подаръчни комплекти или други продукти, когато са допустими и технологично обосновани.

За МИГ Пещера - Брацигово този модел е приложим, защото позволява развитие на малка частна инициатива с относително ясен краен продукт. Освен това може да се свърже с туризъм, местни магазини, фермерски пазари, онлайн продажби и корпоративни подаръци. Важно е обаче проектът да бъде добре обоснован с реален брой пчелни семейства, капацитет на производство и план за продажби.

Проектният модел е приложим, когато надгражда съществуващо пчеларско стопанство, въвежда по-високо качество и проследимост и създава разпознаваем продукт с реален пазар. Закупуването на оборудване следва да бъде обвързано с ясна търговска концепция - разфасоване, етикетирание, брендиране, директни продажби, фермерски пазари, местни магазини или онлайн реализация.

4. Малка мандра или цех за преработка на животинска продукция:

По-сложен модел, но потенциално много по-силен - малка мандра или цех за преработка на животинска продукция. Той е приложим там, където има реална животновъдна база, опит, достатъчни количества суровина и готовност за спазване на ветеринарно-санитарните изисквания.

Проектът може да включва пастьоризатор, сиренарска вана, хладилна камера, съдове от неръждаема стомана, опаковъчна машина, лабораторно оборудване, специализиран транспорт, помещение за производство и съхранение. В зависимост от конкретната суровина могат да се развият продукти като сирене, кисело мляко, кашкавал, млечни десерти или други местни млечни продукти. При проекти за преработка на друга животинска продукция моделът може да включва технологично оборудване, помещение/сграда и системи за хигиена,

съхранение, контрол на качеството, пакетиране и подготовка за реализация на месо, месни продукти или други продукти от животински произход, когато са допустими и технологично обосновани.

За територията на МИГ Пещера - Брацигово този модел има логика предвид условията за пасищно животновъдство, особено в община Брацигово. Той обаче следва да се представя внимателно като добра практика, защото изисква по-висок управленски и нормативен капацитет. Затова е по-подходящ за вече работещи животновъдни стопанства или малки предприятия с опит, отколкото за напълно нови кандидати без производствена основа.

Проектният модел е приложим, когато е осигурена собствена или сигурно договорена суровинна база, ясно технологично решение, спазване на изискванията за безопасност на храните, конкретен пазар и постоянство в качеството. Моделът е най-добре обоснован, когато преработката решава реален проблем на стопанството - ниска изкупна цена на млякото, зависимост от изкупвачи или ограничени възможности за директна реализация.

5. Малък цех за преработка на грозде и продукти на база гроздова суровина

Този модел е насочен към преработка на грозде в продукти с по-висока добавена стойност на база гроздова суровина. Моделът не следва да се разглежда единствено като изграждане на винарска изба, а като по-гъвкава възможност за малко преработвателно предприятие, което използва собствена, местна или договорена суровина и я превръща в краен продукт с търговска стойност.

Приложимите инвестиции могат да включват технологично оборудване и помещение/сграда за преработка, съхранение, бутилиране, пакетиране, контрол на качеството, проследимост и подготовка за реализация на продукти на база гроздова суровина. Моделът е приложим, когато инвестицията обхваща ясен технологичен процес - от приемане и подготовка на гроздето до получаване на краен продукт с по-висока добавена стойност - гроздова мъст, натурален гроздов сок, вино, винен или плодов оцет на база грозде, гроздов сироп, петмез, стафиди, концентрирани продукти за сладкарство и кулинария, малки серии продукти за директни продажби, дегустационни комплекти или комбинирани местни продукти, когато са технологично и нормативно обосновани.

За МИГ Пещера - Брацигово този модел има практическа стойност, защото стъпва върху възможността за развитие на лозя и трайни насаждения, посочена в СВОМР, без да изисква задължително мащабна инвестиция или голяма изба. Моделът може да бъде приложим както за земеделски стопани, които отглеждат грозде и търсят по-добра реализация, така и за микро предприятие, което работи с местни производители и създава малки серии продукти с местен характер. СВОМР отчита необходимост от по-добра пазарна реализация и интегриране на местните продукти в хранителната верига, което прави подобна преработка логична възможност за добавяне на стойност на територията.

Проектният модел е приложим, когато доказва наличие на собствена, местна или договорена суровинна база, конкретна продуктова линия, технологично решение, съответствие с приложимите изисквания за производство и безопасност на храните, както и

реални канали за продажба. Добре обосновани са проектите, които представят цялата верига - суровина, технология, краен продукт, разфасовка, етикет, пазар и устойчив приход.

6. Цех за бланширани и/или замразени зеленчуци:

Този модел включва технологична обработка на земеделската суровина при контролирани условия. Така зеленчуците се превръщат в продукт с по-дълъг срок на годност, по-удобен за употреба и с по-висока пазарна стойност. Подходящи суровини са зелен фасул, грах, пипер, моркови, картофи, броколи, карфиол, спанак или зеленчукови миксове.

Проектните инвестиции могат да включват технологично оборудване и помещение/сграда за преработка, замразяване, съхранение, пакетиране, контрол на качеството, проследимост и подготовка за реализация на зеленчукови продукти. Инвестицията обхваща цялостен технологичен процес - от приемане и подготовка на зеленчуковата суровина до получаване на краен продукт с по-висока добавена стойност, като бланширани, замразени или готови за кулинарна употреба зеленчуци.

За МИГ Пещера - Брацигово този модел има практическа стойност, защото може да създаде пазар за местни зеленчукопроизводители и да намали зависимостта от бърза продажба на сурова сезонна продукция. Чрез бланширане и замразяване зеленчуците могат да се реализират целогодишно, да се предлагат в търговски разфасовки и да достигат до магазини, заведения, кухни, туристически обекти, домакинства или клиенти чрез директни доставки и онлайн заявки.

Проектният модел е приложим, когато доказва наличие на суровинна база, конкретни количества зеленчуци, ясно технологично решение, пазар за готовата продукция и очакван ефект върху приходите. Добре обосновани са проектите, които показват връзка между местното производство, преработката и крайната реализация, създават продукт с по-висока добавена стойност и водят до по-къса верига на доставка между производител, преработвател и краен клиент.

В обобщение, добрите практики в преработката на селскостопанска продукция за МИГ Пещера - Брацигово следва да се търсят в проекти, които превръщат местната суровина в краен продукт с добавена стойност. Най-подходящи са малки, ясно обосновани и пазарно ориентирани инвестиции, които използват реален местен ресурс, създават разпознаваем продукт и дават възможност на земеделски стопани и местни предприемачи да задържат по-голяма част от стойността на произведеното на самата територия.

VII. Добри практики в неземеделските дейности - приложими модели за МИГ Пещера - Брацигово

Код на под-мярката от Стратегията за ВОМР II.Г.3 „Инвестиции за неселскостопански дейности в селските райони“

Третото основно направление за идентифициране на добри практики е свързано с инвестиции в неземеделски дейности. За територията на МИГ Пещера - Брацигово това направление има особено значение, тъй като СВОМР отчита сравнително ниска степен на диверсификация на местната икономика, ограничено развитие на част от неземеделските сектори и необходимост от по-иновативни подходи при предлагането на услуги на територията. В същото време местната икономика има натрупани традиции в обувната, шивашката, дървообработващата, хранително-вкусовата, винарската и други производствени дейности, които могат да бъдат добра основа за развитие на малки частни инициативи.

За целите на настоящия анализ неземеделските дейности следва да бъдат разглеждани не като второстепенно направление спрямо земеделието, а като реална възможност за активизиране на местния бизнес. Това е особено важно за територия, в която интересът към земеделските мерки може да бъде по-ограничен, а значителна част от потенциалните кандидати са микро- и малки предприятия, самонаети лица, семейни бизнеси или хора с практически умения, които могат да бъдат превърнати в стопанска дейност.

1. Здравни, рехабилитационни, ветеринарни и други услуги:

Първият приложим модел е свързан с развитие на услуги, насочени към здравето, превенцията, рехабилитацията, грижата за хора и обслужването на животни. Това направление е подходящо за територията, защото съчетава реални потребности на населението, възможност за частна инициатива и потенциал за създаване на малки устойчиви услуги извън класическата търговия и производство. Моделът може да бъде приложим както в по-големите населени места, така и в случаите, когато една услуга обслужва по-широк кръг потребители от територията.

Приложими проектни модели могат да бъдат модернизация или закупуване на оборудване на лекарски, дентален, рехабилитационен, кинезитерапевтичен, логопедичен или психологически кабинет; студио за възстановяване, лечебна гимнастика, пилатес, функционални тренировки или активна превенция; ветеринарен кабинет, помещение за манипулации, диагностика и обслужване на домашни и селскостопански животни. Подходящи са проекти, които подобряват достъпа до професионална услуга, повишават качеството на обслужване и създават възможност за устойчива самостоятелна дейност.

Примерните активи могат да включват специализирано оборудване, обзавеждане, софтуер и помещение/сграда за предоставяне на здравни, рехабилитационни, терапевтични, логопедични, психологически или ветеринарни услуги. В обхвата на модела могат да попаднат активи, свързани с диагностика, лечение, профилактика, рехабилитация, стерилизация, организация на графици и пациенти/клиенти, достъпна среда и нормално функциониране на съответния кабинет или услуга.

Проектният модел е приложим, когато доказва реална местна потребност от услугата, професионален капацитет на кандидата, подходящо помещение, ясно определена целева група и икономическа устойчивост. Добре обосновани са проектите, които не се изчерпват със закупуване на апаратура, а показват как услугата ще бъде организирана, за кого е

предназначена, как ще подобри достъпа до грижа, профилактика, рехабилитация или ветеринарно обслужване и как ще създаде постоянен приход и заетост.

2. Работилници, занаятчийски и/или производствени микробизнеси:

Вторият приложим модел е свързан с развитие на малки производствени и/или занаятчийски дейности. Територията има традиции в дървообработването, шивашката и обувната промишленост, както и в други леки производства, което означава, че част от местните хора притежават практически умения, професионален опит или семейна традиция, които могат да бъдат основа за самостоятелен бизнес.

Подходящи добри практики могат да бъдат свързани с оборудване на дърводелски работилници, мебелни ателиета, шивашки ателиета, обувни и кожарски дейности, работилници за сувенири и изделия от дърво, метал или текстил, малки производства на интериорни елементи, дограма, декоративни изделия, опаковки, подаръчни продукти или продукти за туристическия пазар.

Примерните активи могат да включват специализирано производствено, занаятчийско и дизайнерско оборудване за изработка, обработка, ремонт, обновяване или персонализиране на изделия от дърво, текстил, кожа или други материали. В обхвата на модела могат да попаднат и софтуер за проектиране и дизайн, работно оборудване, системи за безопасност и организация на производството, както и оборудване за представяне и продажба на готовите изделия, когато е пряко свързано с дейността.

Този модел е приложим, когато чрез инвестицията се развива съществуващо микро предприятие или се създава малък бизнес, основан на конкретни умения, труд и пазарна логика. Добрата практика не се изчерпва със закупуване на машина или оборудване, а води до разширяване на дейността, въвеждане на нов продукт или услуга, по-високо качество, по-добра производителност и възможност за заетост. Добре обосновани са проектите, които стъпват върху местна традиция, занаят или практически умения, но ги развиват чрез съвремененно оборудване, дизайн, брендиране, маркетинг и ясни канали за реализация - местен, регионален, туристически или онлайн пазар..

3. Технически услуги и обслужване на земеделие, строителство и домакинства

Третият модел е свързан с технически услуги, които обслужват едновременно населението, земеделските стопани и малкия бизнес. Той е особено подходящ за територия като Пещера - Брацигово, където има земеделски дейности, малки населени места, строителни и ремонтни нужди, както и предприятия, които използват техника, инструменти и оборудване.

Проектен модел в тази посока може да бъде сервиз за земеделска техника, сервиз за малка строителна техника, мобилна диагностика и ремонт, работилница за ремонт на автомобилни гуми, на отоплителни системи или други технически услуги. Такива дейности могат да бъдат особено приложими, когато обслужват по-широк териториален обхват, а не само едно населено място.

Примерните активи могат да включват специализирано сервизно, диагностично и ремонтно оборудване, инструменти и системи за обслужване, демонтаж, монтаж, повдигане,

заваряване, ремонт на гуми и проверка на техническото състояние. В обхвата на модела могат да попаднат и складови системи, оборудване за организация на работния процес и софтуер за управление на заявки, клиенти и сервизна история.

Проектният модел е приложим, когато решава реален местен проблем - липса на близък сервиз, високи разходи за транспорт до по-голям град, затруднено обслужване на техника или необходимост от бърза реакция при сезонни земеделски дейности. В проектното предложение следва да се докаже пазарна нужда, потенциална клиентска база, професионален капацитет на кандидата и възможност за устойчив приход от услугата.

4. Туристически услуги и преживявания, развивани от частни бенефициенти

Четвъртият приложим модел е свързан с туризма, но само през частната инициатива. СВОМР отчита наличие на природно и културно наследство, предпоставки за развитие на туризма, но и неизползван потенциал, слаба реклама, липса на завършен туристически продукт, който да задържа посетителя повече от ден, както и недостатъчен брой места за настаняване. Това отваря възможност за частни проекти, които не разчитат само на обекти за посещение, а създават конкретно преживяване и допълнителни услуги към вече съществуваща туристическа дейност.

Приложимите модели могат да бъдат за надграждане на предоставяните услуги от съществуващи туристически обекти и места за настаняване чрез изграждане на басейн, зона за отдих, барбекю, външна кухня, кът за хранене на открито, детски или спортен кът, дегустационно пространство, закупуване на велосипеди и е-байкове за отдаване под наем, създаване на нови преживявания сред природата, кулинарни демонстрации, занаятчийски работилници, тематични туристически обиколки - исторически, архитектурни, природни, кулинарни или занаятчийски, пакети „настаняване + храна + преживяване“ или други комбинирани услуги, които задържат посетителя на територията.

Примерните активи могат да включват сграда, помещение или открита зона за предоставяне на допълнителни туристически услуги, оборудване и обзавеждане за отдих, хранене на открито, спортни, детски, дегустационни или други преживявания за посетители. В обхвата на модела могат да попаднат и туристическо оборудване, велосипеди или е-байкове, софтуер за резервации, сайт, дигитален маркетинг и други активи, когато са пряко свързани с надграждането на съществуващата туристическа дейност.

Силата на този модел е, че може да свърже природа, архитектура, храна, занаяти, история, местни продукти и гостоприемство. Така инвестицията не остава само подобрене на материалната база, а се превръща в нова или разширена услуга, която създава причина посетителят да остане по-дълго, да използва повече местни продукти и услуги, и да създаде добавена стойност за територията.

Проектният модел е приложим, когато надгражда съществуващ туристически обект или място за настаняване с допълнителни услуги, удобства и преживявания. В проектното предложение следва да се посочи кой е целевият клиент, защо би посетил обекта, какви допълнителни услуги или преживявания ще получи, как проектът ще насърчи по-дълъг

престой, по-висока заетост, по-добро използване на местни продукти и услуги и по какъв начин ще генерира устойчиви приходи.

5. Храни, заведения и кулинарни услуги с местен характер

Петият модел е близък до туризма, но може да работи и самостоятелно - малки заведения, кухни, пекарни, сладкарници, кетъринг, обекти за храна за вкъщи или кулинарни услуги с местен характер. Този тип дейности са подходящи, когато стъпват върху реално търсене от местното население, работещи хора, туристи или посетители на събития.

Проектите могат да включват професионално кухненско оборудване, фурни, хладилници, витрини, машини за тесто, кафе оборудване, опаковъчни машини, оборудване за малък търговски обект, POS системи, онлайн поръчки или резервации. Особено приложими са модели, които използват местни суровини и създават разпознаваеми продукти - хляб, сладки, традиционни ястия, продукти с билки, мед, млечни продукти, плодове и други.

Проектният модел е приложим, когато не се изчерпва с общото „отваряне на заведение“, а представя ясна концепция за местна храна, пазар, качество и устойчивост. В проектното предложение следва да се покаже как дейността ще използва местни продукти, ще създаде нова услуга или продукт, ще обслужва различни целеви групи - местни жители, туристи, работещи, семейства или гости на територията - и как ще допринесе за по-добрата туристическа привлекателност и икономическа активност на МИГ Пещера - Брацигово.

6. Дигитализация и модернизация на малкия бизнес

Дигитализация и модернизация на съществуващи малки предприятия. В СВОМР е посочена необходимост от въвеждане на иновативни технологии, оптимизиране на процесите, разнообразяване на продуктовата гама и услугите, както и подобряване на ресурсната ефективност. Това позволява добрите практики да включват не само физически активи, но и технологични решения, когато те са допустими и пряко свързани с инвестицията.

Приложими модели могат да бъдат въвеждане на софтуер за управление на продажби, склад и клиенти; онлайн магазин; дигитален каталог; система за резервации; оборудване за фото и видео представяне на продукти; автоматизация на производствен процес; енергийно ефективно оборудване; системи за контрол на качеството; модернизация на работни процеси в малки производства и услуги.

Този модел е особено подходящ за съществуващи предприятия, които вече имат дейност, но искат да излязат на нов пазар, да подобрят организацията си или да продават извън местния кръг. Той може да бъде приложим при производители на храни, дърводелски работилници, шивашки ателиета, туристически услуги, пчелари, преработватели и други малки бизнеси.

Проектният модел е приложим, когато дигитализацията е представена като част от цялостна бизнес логика, а не като самоцелна покупка на софтуер, сайт или оборудване. В проектното предложение следва да се покаже как дигиталните решения ще доведат до повече клиенти, по-добро управление на дейността, по-ниски разходи, по-добра проследимост, по-широк пазар, по-лесни заявки и резервации или по-високо качество на услугата.

В обобщение, добрите практики в неземеделските дейности за МИГ Пещера - Брацигово следва да бъдат търсени в малки, реалистични и пазарно ориентирани бизнес модели, които стъпват върху местни умения, традиции, потребности и ресурси. Най-подходящи са проектите, които създават или разширяват услуга, модернизират съществуваща дейност, развиват малко производство, превръщат туристическия и културния потенциал в доход или подпомагат самонаемане и заетост. Тяхната практическа стойност е в това, че могат да покажат на местните хора, че СВОМР може да подкрепи широк кръг частни инициативи, които подобряват местната икономика и качеството на живот на територията.

VIII. Превръщане на добрите практики в приложими проектни модели за МИГ Пещера - Брацигово

След идентифициране на основните направления - земеделски стопанства, преработка на селскостопанска продукция и неземеделски дейности - следващата логична стъпка е добрите практики да бъдат превърнати в приложими проектни модели за територията на МИГ Пещера - Брацигово. Това е ключов елемент от анализа, тъй като целта не е само да се представят успешни примери от други територии, а да се покаже как подобни идеи могат да бъдат разпознати, адаптирани и реализирани от местни земеделски стопани, преработватели и предприемачи.

Проектният модел трябва да бъде достатъчно конкретен, за да провокира асоциация у потенциалния кандидат. Общи формулировки като „развитие на туризъм“, „модернизация на земеделие“ или „подкрепа за услуги“ трудно мотивират местните хора, защото остават далеч от практическото действие. Много по-работещи са модели от типа: „малка линия за сушене на билки“, „цех за сладка и сиропи“, „работилница с модерно оборудване“ или „шивашко ателие с нова продуктова линия“. Такива примери помагат на потенциалния кандидат да види реална възможност за свой бъдещ проект.

Особено важно е всеки проектен модел да бъде свързан с конкретна икономическа логика. Това означава да се покаже не само какво ще бъде закупено, а защо тази инвестиция има смисъл. При земеделските проекти логиката може да бъде намаляване на разходите, подобряване на качеството, преминаване към по-доходоносни култури или по-добро съхранение. При преработката - създаване на краен продукт, по-висока цена, по-дълъг срок на годност и директен достъп до клиента. При неземеделските дейности - нова услуга, модернизирано производство, разширен пазар, по-добро обслужване или самонаемане.

При разработването на проектните модели следва да се отчита и спецификата на СВОМР, която поставя акцент върху стимулиране на инвестиционната активност, конкурентоспособността на местната икономика, устойчивия местен бизнес, алтернативните дейности, ресурсната ефективност и продуктите от местен характер. Затова моделите трябва да бъдат подбирани така, че да показват връзка между инвестицията и развитието на територията, а не само индивидуална полза за отделния кандидат.

В анализа всеки проектен модел е представен в единен практически формат, който да улеснява разбирането и сравнението между различните идеи. За всеки модел ще бъдат

посочени: наименование на идеята, описание на идеята, подходящ кандидат, връзка с местните потребности, използван местен ресурс, примерни активи, очакван ефект, приложима мярка от СВОМР и ориентир за шансовете за подкрепа при кандидатстване. В края на всеки раздел с добри практики по съответната под-мярка е включен и практически коментар от гледна точка на критериите за оценка от СВОМР, с помощта на който кандидатът може да планира проекта си така, че да получи повече точки, да повиши общия си резултат и съответно да увеличи шансовете си за класиране и финансиране.

Този подход ще превърне анализа от описателен документ в работен инструмент за мотивиране на потенциални бенефициенти. По този начин добрите практики ще бъдат представени не като чужди истории за успех, а като възможни сценарии за местно развитие. Това е особено важно за територия, която до момента не е имала одобрена стратегия и където част от населението може да няма натрупан практически опит с ЛИДЕР/ВОМР. Колкото по-конкретни, близки и разбираеми са моделите, толкова по-голяма е вероятността те да провокират интерес, да мотивират частната инициатива и да доведат до реални проектни предложения.

В обобщение, превръщането на добрите практики в проектни модели е същинската практическа част на анализа. Чрез него подходът ЛИДЕР се представя не като абстрактна възможност за финансиране, а като инструмент, чрез който местните хора могат да развият стопанствата си, да добавят стойност към продукцията си, да създадат услуга, да модернизират малък бизнес или да превърнат умение и местен ресурс в устойчив източник на доход.

IX. Каталог с примерни проектни модели и ориентир за приложимост

След като са определени основните направления и принципите за адаптиране на добрите практики, анализът следва да премине към изготвяне на *Каталог с примерни проектни модели*. Тази част има най-силно практическо значение, защото превежда възможностите на СВОМР на езика на конкретните инвестиционни намерения. Целта е местните земеделски стопани, преработватели и предприемачи да могат да разпознаят не само допустима дейност, а реална възможност за собствен бизнес проект.

С оглед приоритетното значение на иновациите в СВОМР, всеки проектен модел следва да бъде разглеждан и през възможността да въведе новост в местен контекст. За целите на настоящия каталог иновацията не се разбира единствено като високотехнологично решение, а като нов за кандидата или населеното място продукт, услуга, производствен процес, начин на организация, пазарен канал или комбинация от дейности, които повишават конкурентоспособността на кандидата и създават добавена стойност за територията.

Каталогът не следва да се разглежда като изчерпателен списък от проекти, а като набор от приложими модели, които могат да бъдат адаптирани според конкретния кандидат, населено място, наличен ресурс, пазар и под-мярка от СВОМР. Всеки модел показва връзката между местната потребност, инвестицията и очаквания икономически ефект и дава ориентир дали идеята има реалистична перспектива за подкрепа при кандидатстване.

IX.I Проектни модели по под-мярка II.G.1 „Инвестиции в земеделски стопанства“

1. Малко стопанство за билки, ароматни култури и маслодайна роза

Описание на идеята: Създаване или модернизирание на малко стопанство за билки, ароматни култури и/или маслодайна роза чрез инвестиции в специализирана техника, напояване, оборудване за прибиране и първично съхранение на продукцията.

Подходящ кандидат: земеделски стопанин - физическо лице или микро предприятие със земеделска дейност, регистриран земеделски стопанин съгласно Закон за подпомагане на земеделските производители (ЗПЗП) най-малко 12 месеца преди кандидатстване. Размер на стопанството: мин. 8000 евро, измерени в стандартен производствен обем (СПО).

Връзка с територията: моделът е приложим поради наличието на природни дадености, възможности за алтернативно земеделие, билки, медицински култури и маслодайна роза, посочени като потенциал в СВОМР.

Примерни активи: малогабаритен трактор, фреза, култиватор, мулчер, косачка, ремарке, техника за обработка между редовете, техника за прибиране на билки/ароматни култури, оборудване за първична подготовка, стелажи, везни, пакетиращо оборудване, навес или склад, водосъдържател, капково напояване, соларна система/ фотоволтаична електроцентрала (ФЕЦ) за собствени нужди, датчици за влажност и температура на почвата, контролери за капково напояване, метеостанция, GPS навигация, софтуер за планиране на дейностите, дрон за наблюдение на площите.

Очакван ефект: по-добро използване на малки и разпокъсани площи, преминаване към по-доходоносни култури, възможност за създаване на местен продукт и директна реализация.

Ориентир за приложимост: проектът е по-силен, ако кандидатът докаже реална суровинна база, пазар за продукцията и връзка между инвестицията и по-висока добавена стойност. Добра перспектива има модел, който предвижда подготовка за пазар или последваща преработка по друга под-мярка.

 Проектът може да бъде представен като иновативен по смисъла на под-мярката, ако предвижда специализирано отглеждане на билки, ароматни и медицински култури в стопанство, което досега е било насочено към по-традиционни култури, или прилагане на нов модел за първична подготовка и директна реализация на продукцията.

 Иновативността може да бъде защитена чрез включване на „умни“ решения за управление на стопанството. Така новостта не е само в културата, а и в начина на управление - по-прецизно напояване, по-добър контрол на производството, намаляване на загубите и по-високо качество на продукцията.

2. Оборудване за картофопродукция (зеленчукопродукция) и съхранение

Описание на идеята: Модернизирание на стопанство за картофопродукция или зеленчукопродукция чрез въвеждане на по-ефективен начин на обработка, засаждане, отглеждане, прибиране и съхранение на продукцията.

Подходящ кандидат: земеделски стопанин - физическо лице или микро предприятие със земеделска дейност, регистриран земеделски стопанин съгласно Закон за подпомагане на

земеделските производители (ЗПЗП) най-малко 12 месеца преди кандидатстване. Размер на стопанството: мин. 8000 евро, измерени в стандартен производствен обем (СПО). Понастоящем отглежда или планира да произвежда картофи (или зеленчуци).

Връзка с територията: картофопроизводството е посочено като традиционно за района, а зеленчукопроизводството - като сравнително слабо развито, но с потенциал за подкрепа.

Примерни активи: картофосадачка, картофовадачка, култиватор, фреза, лехообразувател, мулчираща машина, система за капково напояване, резервоар, помпа, хладилно помещение, сортировъчна маса, везни, щайги, палетни колички, навес/склад за продукцията, кантар, малък електрокар, GPS навигация за земеделската техника, датчици за влажност и температура на почвата, метеостанция, контролери за автоматизирано напояване, софтуер за управление на стопанството и агротехническите дейности, температурни датчици и система за контрол на влажността и вентилацията в склада/хладилното помещение, дрон за наблюдение на площите и състоянието на културите (при спазване на приложимите изисквания за използване на безпилотни летателни системи).

Очакван ефект: намаляване на ръчния труд, по-добро качество на продукцията, възможност за съхранение и продажба в по-подходящ момент, по-добър търговски вид.

Ориентир за приложимост: проектът има по-добра перспектива, когато е обвързан с конкретни площи, реалистични добиви, пазарна реализация и обоснована необходимост от всяка заявена машина или съоръжение.

 Иновацията може да бъде в пазарния модел - сортиране, измиване, пакетиране и предлагане на картофи в удобни търговски разфасовки за домакинства, заведения или местни магазини. Това променя позицията на производителя от доставчик на насипна суровина към доставчик на готов за продажба продукт.

3. Пчеларско стопанство с подобрени условия за добив, първична обработка и съхранение на мед

Описание на идеята: Създаване или модернизиране на пчеларско стопанство чрез подобряване на условията за отглеждане на пчелни семейства, добив, първична обработка и съхранение на собствен мед.

Подходящ кандидат: земеделски стопанин, пчелар или микро предприятие, развиващи и/или планиращи да развиват пчеларство. Минимален размер на стопанството 8000 евро СПО (за съпоставка: 8000 евро СПО в пчеларството се равняват на 110 пчелни семейства).

Връзка с територията: моделът използва природните дадености, растителното разнообразие и възможността за създаване на малък местен продукт с идентичност.

Примерни активи: кошери (при допустимост), пчеларски инвентар, платформа за подвижно пчеларство, центрофуга, матуратори, восъкотопилка, съдове от неръждаема стомана, оборудване за хигиена, съхранение и подготовка на собствен мед за първично предлагане, изграждане, закупуване или поставяне на помещение за добив, първична обработка и съхранение на мед, включително преместваем обект, когато е пряко свързан с дейността на пчеларското стопанство.

Очакван ефект: повишаване стойността на меда, подобряване на качеството, създаване на разпознаваем продукт, възможност за фермерски пазари, онлайн продажби, туристически обекти и подаръчни комплекти.

Ориентир за приложимост: по-силен е проект, който надгражда съществуващо стопанство, има реален брой пчелни семейства, ясен производствен капацитет и концепция за продажба на готов продукт.

 Иновативност: проектът може да бъде надграден като иновативен чрез въвеждане на подвижно пчеларство, дигитален пчеларски дневник, проследимост на партидите, наблюдение на пчелните семейства. Новостта е в по-съвременният начин на управление на стопанството, качеството, хигиената и подготовката на собствената продукция за първично предлагане.

4. Модернизация на животновъдна ферма

Описание на идеята: Модернизиране на животновъдна ферма чрез подобряване на условията за отглеждане, хранене, поене, хигиена, съхранение на фуражи и управление на производствения процес.

Подходящ кандидат: животновъдно стопанство, отглеждащо говеда, овце, кози или други селскостопански животни. Земеделски стопанин - физическо лице или микро предприятие със земеделска дейност, регистриран земеделски стопанин съгласно ЗПЗП най-малко 12 месеца преди кандидатстване. Размер на стопанството: мин. 8000 евро СПО (за съпоставка: 8000 евро СПО в животновъдството се достигат с: 8 млечни крави; 100 овце – млечни и/или месодайни; 80 кози – майки; 8 свине – майки; 550 кокошки – носачки; 23 щрауса; 70 зайкини - майки)

Връзка с територията: СВОМР отчита добри условия за пасищно животновъдство, наличие на ливади и пасища, както и нужда от инвестиции в обори, автоматизация и качество на продукцията.

Примерни активи: оборудване за хранене и поене, доилна техника, охладителен танк за мляко, хранилки, поилки, боксове, ограждения, системи за вентилация, торопочистваща техника, оборудване за съхранение на фураж, фуражораздаващо ремарке, малогабаритна техника за обслужване на фермата, електронна идентификация на животните, сензори за проследяване на активност, здравен статус и разгоненост, автоматизирани системи за хранене и поене, датчици за температура, влажност и качество на въздуха в помещенията, видеонаблюдение, софтуер за управление на стадото, дигитален дневник за ветеринарни, репродуктивни и производствени данни, автоматизиран контрол на вентилация, осветление и микроклимат, система за мониторинг на млякото при млечни ферми и роботизирани или полуавтоматизирани решения за почистване и поддръжка на помещенията, системи за почистване, торова площадка, оборудване за биосигурност, малка фотоволтаична система единствено за собствено потребление, изграждане на стопанска сграда (обор).

Очакван ефект: подобряване на условията за отглеждане, намаляване на ръчния труд, по-добра хигиена, по-високо качество на продукцията и по-устойчива дейност.

Ориентир за приложимост: проектът има добра перспектива, когато инвестицията съответства на броя животни, наличната фуражна база, реалните нужди на стопанството и плана за бъдеща реализация на продукцията.

5. Създаване на овощна градина или модернизация на стопанство с трайни насаждения

Описание на идеята: Създаване на овощна градина или модернизиране на стопанство с трайни насаждения чрез подобряване на начина на засаждане, отглеждане, напояване, растителна защита, прибиране и първично съхранение на продукцията.

Подходящ кандидат: Земеделски стопанин, отглеждащ или планиращ да развива трайни насаждения - сливи, ябълки, круши, череши, праскови, орехи, лешници, малини, къпини или други култури, подходящи за конкретното землище, надморска височина, почви и воден ресурс. Кандидатът трябва да е регистриран земеделски стопанин съгласно ЗПЗП най-малко 12 месеца преди кандидатстване. Размер на стопанството: мин. 8000 евро СПО (за съпоставка: 8000 евро СПО при овощките се постига при наличие на: 16 дка костилкови плодове - череши, вишни, кайсии, зарзали, праскови и сливи; 11 дка семкови плодове - ябълки и круши; 110 дка орехи; 60 дка бадем или лешник).

Връзка с територията: Моделът е приложим за територии с потенциал за овощарство, малки семейни стопанства, свободни или слабо използвани земеделски площи и възможност за развитие на продукцията с по-висока стойност. Подходящ е и като основа за последваща преработка - сушени плодове, сладка, сиропи, сокове, оцет, ракиени плодове, ядки или директни продажби.

Примерни активи: посадъчен материал, обработки преди засаждане, малогабаритен трактор, фреза, мулчер, косачка, пръскачка, ремарке, техника за междуредова обработка, система за капково напояване, резервоар, помпа, водоспестяващи решения, колове, телена конструкция, противоградна мрежа, техника за резитба, платформи или оборудване за бране, касетки, щайги, палетни колички, хладилно помещение, сортировъчна маса, везни, навес/склад, малък електрокар, GPS навигация, датчици за почвена влажност, метеостанция, контролери за автоматизирано напояване, софтуер за управление на стопанството и дрон за наблюдение на насажденията.

Очакван ефект: създаване или модернизация на устойчиво овощно стопанство, повишаване на добивите и качеството на продукцията, по-добро управление на водата и растителната защита, намаляване на ръчния труд, подобряване на съхранението и възможност за по-добра пазарна реализация.

Ориентир за приложимост: Проектът е по-силен, когато не е представен само като закупуване на техника, а като цялостен модел за модерно овощарство - подходящ избор на култури, напояване, защита от климатични рискове, първична подготовка и реализация на продукцията. Допълнителна тежест може да даде въвеждането на „умни“ технологии, автоматизирано напояване, мониторинг на насажденията и ориентация към местен краен продукт или директен пазар.

 Иновативността може да бъде обоснована чрез въвеждане на модерно, водоспестяващо и прецизно управление на овощното стопанство, в избора на по-слабо

застъпени култури, в създаването на малки серии качествена местна продукция или в подготовка за директни продажби и последваща преработка.

6. Селскостопанска сграда за нуждите на стопанството

Описание на идеята: Изграждане, реконструкция или оборудване на селскостопанска сграда, която обслужва пряко дейността на стопанството - съхранение на продукция, техника, инвентар, фуражи или осигуряване на по-добри условия за животновъдство.

Подходящ кандидат: Регистриран земеделски стопанин съгласно ЗПЗП най-малко 12 месеца преди кандидатстване с размер на стопанството: мин. 8000 евро СПО, който развива растениевъдно, животновъдно или смесено стопанство и има необходимост от сграда или помещение, пряко свързано със земеделската дейност.

Връзка с територията: Моделът е приложим за малки и средни земеделски стопанства, които имат нужда от по-добри условия за съхранение на продукция, техника, инвентар, фуражи, препарати, амбалаж или оборудване. Подходящ е и за стопанства, които искат да намалят загубите, да подобрят хигиената, безопасността, проследимостта и организацията на производствения процес.

Примерни активи: строителство, реконструкция или ремонт на селскостопанска сграда, склад, навес, помещение за техника, помещение за фуражи, склад за продукция, помещение за амбалаж, хладилна камера, товаро-разтоварна зона, рампа, врати, настилки, изолация, вентилация, ел. инсталация, ВиК, осветление, стелажи, палетни колички, малък електрокар, кантар, система за видеонаблюдение, сензори за температура и влажност, автоматизирана вентилация, софтуер за складова наличност и проследимост на продукцията, фотоволтаична електроцентрала (ФЕЦ) за собствени нужди.

Очакван ефект: подобряване на материалната база на стопанството, намаляване на загубите при съхранение, по-добра организация на техниката и продукцията, по-висока хигиена и безопасност, възможност за по-качествена подготовка на продукцията за пазара и по-устойчиво управление на стопанската дейност.

Ориентир за приложимост: Проектът е по-силен, когато сградата не е представена общо като „стопанска постройка“, а е ясно обвързана с конкретна производствена нужда - например склад за картофи, помещение за билки, навес за земеделска техника, склад за фуражи, сграда за съхранение на инвентар или помещение за първична подготовка на продукцията. Важно е да се докаже собственост или право на ползване на имота, съответствие с устройствените и строителните изисквания, реална връзка със стопанството и недопускане на сграда с жилищно, търговско или туристическо предназначение, прикрита като селскостопанска.

 Иновативността може да бъде обоснована чрез създаване на модерна, функционална и енергоефективна стопанска база, която въвежда по-добра организация, контрол и проследимост в земеделското производство. Новостта може да се изразява в автоматизирана вентилация, сензори за температура и влажност, дигитално следене на складови наличности, видеонаблюдение, контрол на достъпа, енергоспестяващо осветление, фотоволтаична система за собствено потребление или други решения, които превръщат сградата в управляема част от производствения процес.

Практически насоки за съответствие с критериите за оценка по под-мярка II.Г.1:

За да получат по-висока оценка, следователно по-добри шансове за финансиране, проектните предложения по под-мярка II.Г.1 „Инвестиции в земеделски стопанства“ следва ясно да показват как инвестицията отговаря на критериите за оценка. В таблицата по-долу са представени основните критерии и практически насоки за тяхното обосноваване в проектното предложение.

КРИТЕРИИ ЗА ОЦЕНКА	НАСОКИ ЗА СЪОТВЕТСТВИЕ
Проектът води до въвеждане на нов за стопанството/предприятието на бенефициента продукт/техника/технология	Кандидатът следва да планира проекта така, че новостта да бъде реална част от инвестицията, а не формално добавен елемент. Най-сигурният подход е да се покаже състоянието „преди - след“ - какво липсва в стопанството сега и какъв нов продукт, техника или технология ще бъде въведен чрез проекта. Не се изисква новостта да представлява определен процент от бюджета, но трябва да бъде конкретна, доказуема и логично свързана с проекта. <i>Пример: Прецизно управление на стопанството чрез съчетаване на специализирана земеделска техника, автоматизирано напояване, датчици за почвена влажност, метеостанция, GPS навигация и дигитален дневник, с цел по-добро планиране на производството, оптимизиране на разходите, контрол на добивите и по-ефективно управление на земеделската дейност.</i>
Проектът предвижда инвестиции за строително-монтажни дейности в стопанството	В проектното предложение трябва да се обясни какво липсва към момента и защо без тези СМР (строително – монтажни работи) инвестицията няма да постигне пълния си ефект. Строителството следва да подобрява организацията на производствения процес, съхранението, хигиената, безопасността, намаляването на загубите или подготовката на продукцията за реализация. Дейностите по СМР да са пряко необходими за земеделската дейност и ясно обвързани с конкретното производство, култури, животни, техника или продукция на стопанството. Не е необходимо СМР да покрива определен процент от бюджета на проекта. <i>Пример: Изграждане, реконструкция, ремонт или преустройство на селскостопанска сграда, склад, навес, помещение за техника, помещение за съхранение на продукция, фуражи, амбалаж или инвентар, изграждане на кантар, както и свързани с тях настилки, рампи, врати, вентилация, ел. и ВиК инсталации; фотоволтаична система за собствено потребление.</i>
Над 50% от инвестициите по проекта са в областта на производството на плодове и/или зеленчукопроизводство	Основната част от бюджета на проекта - над 50% следва да е насочена именно към тези приоритетни направления. Важно е кандидатът ясно да покаже кои активи попадат в обхвата на критерия и какъв е техният дял от общата стойност на инвестицията. <i>Примери:</i>

и/или трайни насаждения и/или животновъдство/пчеларство	<i>техника за зеленчукопроизводство: лехообразувател, разсадопосадъчна техника, мулчираща машина, капково напояване, резервоари и помпи, стопанска постройка или ФЕЦ за собствено потребление;</i> <i>техника и оборудване за овощни градини, лозя и ягодоплодни култури: малогабаритен трактор, фреза, мулчер, пръскачка, ремарке, противоградна мрежа, колове, телена конструкция, техника за резитба и бране;</i> <i>оборудване за животновъдни ферми: хранилки, поилки, доилна техника, охладителен танк за мляко, фуражораздаващо ремарке, вентилация, боксове, ограждения, торопочистваща техника, ФЕЦ за собствено потребление</i> <i>оборудване за пчеларство: кошери, центрофуга, вани за разпечатване, матуратори, восъкотопилка, помещение и оборудване за съхранение и първична подготовка на пчелни продукти.</i>
Проектът е за инвестиция в стопанство за производство на биологични суровини и продукти и/или стопанство в преход към биологично производство	Инвестицията е пряко свързана с производство на биологични суровини и продукти, или култури в преход към биологично производство. Критерият позволява кандидатите с намерение за преминаване към биологично производство да планират проекта си предварително, да сключат договор с контролиращо лице и така да получат точки за култури в преход. <i>Съответствие с критерия се доказва чрез договор с контролиращо лице, сертификат или друго писмено доказателство за включване в система за контрол, както и чрез ясно посочване кои култури, животни, площи или продукти са обхванати от биологичния статус.</i>
Проектът допринася за разкриване на ново/нови работни места за не по-малко от 12 месеца	Едно ново работно място може да се обвърже с увеличен капацитет, нова техника, нова технология, ново производство или разширяване на дейността. <i>Пример: оператор на земеделска техника, работник в животновъдна ферма, пчелар, работник по отглеждане и прибиране на продукция, специалист по първична подготовка, сортиране и съхранение, служител за обслужване на склад/хладилна камера, агротехнически работник, техник за поддръжка на оборудване или служител, ангажиран с дигитално управление, проследимост и пазарна реализация на продукцията.</i>
Проектът е свързан с инвестиции за въвеждане на модерни технологии, прецизно и интелигентно земеделие, цифрово икономическо развитие, дигитализация и роботизация, иновации в	Кандидатът следва да планира проекта така, че инвестицията реално да въвежда по-модерен, цифров или прецизен начин на управление на земеделската дейност. Инвестициите в модерни технологии водят до по-точни обработки, по-ниски разходи, по-добро качество, по-малко загуби, по-ефективно използване на вода, енергия и труд, и по-добра проследимост на производствения процес. Не е необходимо инвестицията в модерна технология да покрива определен процент от бюджета на проекта.

земеделското производство	<i>Пример: GPS навигация, системи за прецизно водене на земеделска техника, датчици за почвена влажност и температура, метеостанция, контролери за автоматизирано напояване, дрон за наблюдение на площите, софтуер за управление на стопанството, дигитален дневник, автоматизирани системи за хранене, поене, вентилация, микроклимат или съхранение на продукцията.</i> <i>Добре е да се посочи с какви функции инвестицията допринася за модерно земеделие - GPS, ISOBUS (универсален протокол за комуникация между трактор и прикачен инвентар), автоматично управление, картиране, контрол на нормата, сензори, софтуер или връзка с други системи в стопанството.</i>
В проектното предложение се предвижда използването на местни доставчици на стоки/услуги	В проектното предложение следва да бъде описано какви местни ресурси, продукти и/или услуги са необходими за осъществяване на дейността, както и от кои местни доставчици ще бъдат осигурени. Тези доставчици могат да бъдат съществуващи или бъдещи местни партньори в обичайната стопанска дейност на кандидата, чрез които се доказва връзката на проекта с местната икономика. Не е указан % или стойност на планираните за използване местни стоки/услуги. <i>Пример: местни суровини, фуражи, сено, слама, посадъчен материал, семена, разсад, биотор, оборски тор, препарати, разрешени за съответния тип производство, амбалаж, касетки, щайги, палети, опаковки, етикети, горива и консумативи за текущата дейност, както и транспортни, логистични, складови, ветеринарни, агротехнически, ремонтни, сервизни, лабораторни, счетоводни, рекламни, дигитални или други услуги, които са част от производствения и пазарния процес по принцип (и не са свързани с изпълнението на проекта по същество).</i>
Наличие на подходящо образование и/или квалификация в сектора	То може да бъде аграрно, ветеринарно, техническо или икономическо образование със земеделска насоченост, курсове за земеделски стопани, обучения за растителна защита, работа със земеделска техника, животновъдство, пчеларство, биологично производство, управление на стопанство или прецизно земеделие. <i>Изискването може да е обект на допълнителни разяснения в условията за кандидатстване по мярката.</i> <i>По-силно защитими са проекти, при които квалификацията е пряко свързана с конкретната инвестиция - например овощар с обучение по растителна защита, животновъд с опит и квалификация в сектора, пчелар с удостоверение за обучение или кандидат, който притежава документ за успешно преминато обучение за работа с нова техника, цифрови системи, автоматизирано напояване или друго специализирано оборудване в сферата на земеделието.</i>
Проектът е представен от потенциални бенефициенти на възраст до 40 години или	Проектът е представен от кандидат, който попада в една от посочените групи - лице на възраст до 40 години, жена или представител на уязвима група. При кандидати - юридически лица изискването е изрично разписано в конкретните условия за

жени, или представители на уязвими групи	кандидатстване. Съответствието следва да бъде ясно описано и доказано с приложими документи. <i>Пример: млад земеделски стопанин до 40 години, жена земеделски производител, жена собственик/управител на предприятие, кандидат от уязвима група или предприятие, в което собственикът на капитала е представител на такава група.</i>
--	---

IX.П. Проектни модели по под-мярка П.Г.2 „Инвестиции в преработка на селскостопански продукти“

7. Малък цех за сладка, сиропи и консервирани продукти

Описание на идеята: Организиране на малко производство, което използва сезонна земеделска продукция и я превръща в готови храни с по-дълъг срок на съхранение и по-добра пазарна стойност.

Подходящ кандидат: земеделски стопанин, преработвател, семейно предприятие или микро фирма.

Връзка с територията: моделът отговаря на потребността от преработка на плодове и зеленчуци и създаване на добавена стойност към местната продукция.

Примерни активи: миялна машина, белачка, резачка, варочен съд, пастьоризатор, пълначна и затваряща машина, автоклав при нужда, етикетираща машина, хладилна камера, стелажи, возни, оборудване за анализ, мивки и работни маси от неръждаема стомана, складова зона, възобновяеми енергийни източници (ВЕИ) за собствено потребление, енергоспестяващо оборудване.

Очакван ефект: преминаване от продажба на суровина към готов продукт, по-висока цена, по-дълъг срок на съхранение, възможност за местен бранд и директни продажби.

Ориентир за приложимост: силен проект е този, който доказва източник на суровина, рецептури, технология, пазар, опаковка и ясна търговска концепция. Само оборудване без продуктова и пазарна логика би било недостатъчно убедително.

 Новостта може да се изразява както в самия продукт - рецепти с местни суровини, по-малки серии, сезонни вкусове, продукти без добавена захар или с традиционен вкус, така и в начина на производство и реализация: модерно оборудване, проследимост на суровините, етикетирание и брендиране, онлайн продажби, фермерски щандове, партньорства с места за настаняване и туристически обекти.

8. Сушилня и пакетираща линия за билки, плодове и шипка

Описание на идеята: Създаване на малко производство за сушене, сортиране и пакетиране на билки, плодове, шипка или други местни земеделски суровини. Идеята е

подходяща за кандидати, които искат да използват сезонна продукция и да я превърнат в потребен, удобен за съхранение и по-лесен за реализация краен продукт.

Подходящ кандидат: земеделски стопанин, микро предприятие или преработвател.

Връзка с територията: моделът включва преработка на местни билки, ароматни култури, горски и планински ресурс, както и възможността за продукти с местна идентичност.

Примерни активи: сушилня или сушилна камера, оборудване за прием, почистване, сортиране, рязане, дробене, калибриране и пресяване на суровината, работни маси, съдове и стелажи, машини за смесване, дозиране, пакетиране, запечатване и етикетиране, влагомер, везни, оборудване за контрол на температура, влажност и качество, складово помещение или оборудване за сухо, хладно и хигиенично съхранение, оборудване за производство на чаени смеси, подправки, сушени плодове или комбинирани продукти, софтуер за проследимост на партидите и фотоволтаична система за собствено потребление, когато е пряко свързана с енергийните нужди на производството.

Очакван ефект: създаване на продукт с по-висока стойност, намаляване на загубите, по-дълъг срок на съхранение, възможност за онлайн продажби, фермерски пазари, туристически магазини и партньорства.

Ориентир за приложимост: проектът е по-конкурентен, ако е обвързан с конкретни суровини, постоянство в качеството, продуктова линия и реални канали за продажба.

Иновативност: Проектът може да въведе нова продуктова линия от сушени билки, шипка, плодове или чаени смеси с местна идентичност. Иновативният елемент може да бъде и в технологията - енергоефективна сушилня, контрол на влажност, стандартизирано качество и онлайн продажби.

9. Малка мандра или оборудване за преработка на мляко

Описание на идеята: Организиране на малко производство за преработка на мляко в краен продукт с по-висока добавена стойност и по-добри възможности за пазарна реализация.

Подходящ кандидат: животновъдно стопанство или микро предприятие с достъп до сигурна млечна суровина.

Връзка с територията: моделът е приложим при наличие на пасищно животновъдство и потребност от по-висока стойност на животинската продукция.

Примерни активи: оборудване за прием, охлаждане, пастьоризация, ферментация, подсирване, отцеждане, зреене, съхранение, дозиране, опаковане и етикетиране на мляко и млечни продукти; пастьоризатор, сиренарска вана, вана за кисело мляко, хладилна камера, съдове от неръждаема стомана, работни маси, мивки, опаковъчна и етикетираща техника, лабораторно оборудване за контрол на качеството, СІР система (почистване на място), оборудване за хигиена и безопасност, складово оборудване, специализиран транспорт, софтуер за проследимост на партидите и управление на производството, фотоволтаична система за собствено потребление, когато е пряко свързана с енергийните нужди на мандрата, както и сграда/помещение за извършване на дейността.

Очакван ефект: намаляване на зависимостта от ниски изкупни цени, създаване на собствен млечен продукт, по-добра пазарна реализация и възможност за директни продажби.

Ориентир за приложимост: това е по-комплексен модел и е подходящ предимно за кандидати с опит, суровинна база, ясен пазар и готовност да покрият нормативните изисквания за безопасност на храните.

Иновативност: производство на бутикови млечни продукти от местна суровина, затваряне на цикъла „ферма - преработка - краен продукт“, производство на малки серии с местна идентичност, модерно оборудване за контрол на качеството, проследимост и безопасност на храните, директна реализация чрез фермерски магазин, доставки, партньорства с туристически обекти, заведения и местни пазари. Така проектът превръща животновъдната дейност от продажба на сурово мляко в устойчив модел за местен продукт, разпознаваем на територията

10. Малък цех за месни продукти, транжиране и пакетиране

Описание на идеята: Организиране на малко производство за подготовка, транжиране, преработка и пакетиране на месо в продукти с по-висока добавена стойност и по-добри възможности за реализация.

Подходящи кандидати: Земеделски стопани с животновъдна дейност, месопреработватели, микро предприятие или малък семеен бизнес с достъп до местна суровина и желание за производство на продукти с по-висока добавена стойност.

Връзка с територията: Моделът е приложим при наличие на животновъдни стопанства, традиции в домашното производство на месни продукти и търсене на местни храни от домакинства, туристически обекти, заведения и фермерски пазари. Подходящ е за развитие на малки серии продукти с местна идентичност - суджук, луканка, сушено месо, колбаси, месни деликатеси или вакуумирани разфасовки.

Примерни активи: хладилна камера, транжорни маси, професионални ножове и стерилизатори, месомелачка, смесител, пълначка, кутер, вакуум машина, камера за зреене/сушене, пушилня (при допустимост), везни, етикетираща машина, опаковъчна машина, миялно оборудване, стелажи, колички, климатизация, вентилация, система за проследимост, софтуер за складови наличности и етикетирание. Изграждане, реконструкция или доставка на сграда/ помещение за извършване на дейността.

Очакван ефект: повишаване на добавената стойност на животинската продукция, създаване на местен краен продукт, разширяване на пазарната реализация, намаляване на зависимостта от продажба на суровина и възможност за директни продажби, доставки към заведения и туристически обекти.

Ориентир за приложимост: Проектът е по-силен, когато е представен като малка, контролирана и професионална преработка, а не като „домашно производство“. Необходимо е да се обосноват произходът на суровината, пазарът, капацитетът, хигиенните изисквания, регистрационният режим и съответствието с изискванията за безопасност на храните.

Иновативността може да бъде обоснована чрез създаване на малки серии месни продукти с местен характер, проследим произход на суровината, модерно оборудване за контрол на температура, влажност и зреене, вакуумиране, етикетирание и директна реализация. Новостта може да бъде и в изграждането на къса верига „местна суровина - преработка - краен

продукт“, както и в предлагането на продукти за туристически обекти, дегустации, фермерски пазари и онлайн поръчки.

11. Малък цех за натурални сокове, нектари и плодови напитки

Описание на идеята: Организиране на малко производство за преработка на плодове в натурални сокове, нектари, студено пресовани напитки или плодови основи с по-висока добавена стойност и по-добри възможности за директна реализация.

Подходящ кандидат: Земеделски стопанин с овощни насаждения, производител на плодове, микро предприятие или малък преработвател, който иска да използва местна суровина и да я превърне в краен пазарен продукт.

Връзка с територията: Моделът е приложим при наличие на овощарство, дребни производители на плодове, сезонна продукция и нужда от оползотворяване на плодове, които не се реализират добре като пресен продукт. Подходящ е за свързване със земеделски производители, туристически обекти, заведения, фермерски пазари и магазини за местни храни.

Примерни активи: линия за прием, измиване, сортиране и подготовка на плодове, оборудване за раздробяване, пресоване, филтриране, термична обработка, пастьоризация, охлаждане, дозиране, пълнене, затваряне, етикетиране и опаковане на готовата продукция; съдове от неръждаема стомана, работни маси, мивки, везни, касетки, стелажи, хладилно и складово оборудване, оборудване за хигиена и контрол на качеството, система за проследимост, софтуер за партиди, складови наличности и етикетиране, както и сграда/помещение за извършване на дейността.

Очакван ефект: оползотворяване на местна продукция от овощни видове, намаляване на загубите от непродадени плодове, създаване на продукт с по-висока добавена стойност, възможност за целогодишни продажби и разширяване на пазара чрез малки серии, брендиране и директна реализация.

Ориентир за приложимост: Проектът е по-силен, когато е свързан с реална местна суровина и ясно дефиниран продукт, например сок от ябълки, арония, круши, сливи, малини, къпини, грозде или смесени сезонни напитки. Добре е да се обосноват капацитетът, сезонността, съхранението, пазарните канали, етикетирането и възможността за партньорства със земеделски стопани, заведения, магазини и туристически обекти.

Иновативност: производство на натурални напитки от местна суровина, малки сезонни серии, продукти без добавена захар, функционални комбинации с билки или плодове, модерна линия за пастьоризация, проследимост на партидите и брендиране с териториална идентичност. Новостта е в превръщането на сезонната плодова продукция в стабилен, разпознаваем и пазарен продукт, който може да се предлага целогодишно.

Практически насоки за съответствие с критериите за оценка по под-мярка II.Г.2:

За да получат по-висока оценка, следователно по-добри шансове за финансиране, проектните предложения по под-мярка II.Г.2 „Инвестиции в преработка на селскостопански продукти“ следва ясно да показват как инвестицията отговаря на критериите за оценка. В таблицата по-долу са представени основните критерии и практически насоки за тяхното обосноваване в проектното предложение.

КРИТЕРИИ ЗА ОЦЕНКА	НАСОКИ ЗА СЪОТВЕТСТВИЕ
Проектът въвежда иновативност - прилагане на нови за територията продукт и/или услуга, и/или добри практика	Новостта може да бъде нов продукт, нова услуга или прилагане на добра практика, която до момента не е развита или не е разпознаваема на местно ниво. Най-сигурният подход е още в проектната идея да се провери какво реално липсва на територията и инвестицията да бъде описана като отговор на тази липса. Нови за територията продукт, услуга или добра практика в преработката на селскостопански продукти могат да бъдат: - <i>нови продукти: с намалено съдържание на захар (или без захар) като сладка, зеленчукови сосове, плодови пюрета, сиропи или сезонни серии с местна идентичност.</i> - <i>нова продуктова линия: сладка и сиропи с намалено съдържание на захар, студено пресовани сокове, сушени плодове и билки, млечни продукти в малки серии, вакуумирани или пакетирани продукти с местна идентичност,</i> - <i>нова технология: вакуум-изпарител, пастьоризатор, сушилни с контрол на температурата, линия за пълнене, етикетирание и партидно проследяване.</i> - <i>нов начин на организация на дейността - използване на местна суровина, проследимост на партидите, модерно оборудване за безопасност и качество на храните, етикетирание, брендиране,</i> - <i>нови начини за реализация на произведената продукция: онлайн продажби, директни доставки и партньорства със земеделски стопани, магазини, заведения и туристически обекти.</i> Като добри практики при проектите за преработка могат да се посочат: <i>въвеждането на организиран производствен поток; проследимост на суровината и партидите; използване на местна земеделска продукция; създаване на краен брендиран продукт; модерно опаковане и етикетирание; разнообразни канали за директна реализация; намаляване на загубите от сезонна продукция и по-ефективно използване на вода, енергия и суровини.</i>
Проектът включва преработка на собствени и/или произвеждани на територията на МИГ	Кандидатът следва да планира проекта така, че преработката да стъпва върху собствената му земеделска суровина и/или върху суровина, произвеждана на територията на МИГ. В проектното предложение следва ясно да се посочат коя е суровината, кой я произвежда, в какво количество е нужна и как ще се осигурява

земеделски суровини/ продукти	устойчиво. В случай на местна суровина към проекта се представят договори за закупуване и/или доставки, предварителни споразумения или намерения за изкупуване от местни производители. <i>Пример: изграждане и оборудване на малък цех за преработка, в който основната суровина се осигурява от собственото стопанство на кандидата и/или от земеделски производители от територията на МИГ Пещера - Брацигово. Плодове и зеленчуци за сладка, сиропи, сокове, лютеници и консерви; мляко за млечни продукти; месо за месни продукти; билки, шипка или плодове за сушене, пакетиране или други преработени продукти.</i> - проектът може да използва и други местно произвеждани земеделски суровини, когато е ясно доказана връзката между местното производство, планираната преработка и крайния продукт. например: зърно, семена, ядки или маслодайни култури. Такива проекти могат да бъдат свързани с производство на брашна, студено пресовани масла, тахани, ядкови или семенни пасти.
Проектът включва преработка на суровини от чувствителните сектори - животновъдство, плодове и зеленчуци, етерично-маслени и медицински култури	За да получи точки по този критерий, кандидатът следва да насочи проекта към преработка на суровини от изрично посочените чувствителни сектори - животновъдство, плодове и зеленчуци, етерично-маслени и медицински култури. Най-сигурният подход е още при избора на проектна идея да се провери дали основната суровина попада в тези сектори и дали именно нейната преработка е водеща в инвестицията. <i>Пример: мляко за производство на сирене, кашкавал, кисело мляко или други млечни продукти; месо за месни продукти и разфасовки; плодове и зеленчуци за сладка, сиропи, сокове, лютеници, консерви, сушени или пастьоризирани продукти; плодове и зеленчуци - за замразени или охладени храни; билки, шипка, лавандула, маслодайна роза, етерично-маслени и медицински култури за сушене, пакетиране, дестилация или производство на продукти на база растителна суровина.</i>
Проектът допринася за създаване на нови работни места	Чрез проекта се създава едно или повече нови работни места, необходими за функционирането на предприятието съгласно предвидения технологичен процес/ технологичен проект. Новата заетост произтича от капацитета, оборудването и организацията на производството. <i>Пример: оператор на технологична линия, работник в цех за преработка, служител за прием и подготовка на суровина, оператор на пастьоризатор, сушилна, пълначна или пакетираща машина, служител за етикетироване и склад, отговорник по качество и проследимост, шофьор/доставчик при директни продажби или служител за онлайн поръчки и пазарна реализация.</i>
Проектът допринася за	Проектът трябва да показва как инвестицията ще помогне на

подобряване на пазарната реализация на кандидата или за скъсяване на веригата на доставка	кандидата да реализира продукцията си по-пряко, по-разпознаваемо и при по-добри пазарни условия. Най-сигурният подход е да се опише как продукцията се реализира сега и как проектът ще съкрати пътя от производителя до клиента и ще подобри условията за продажба. Не е необходимо инвестицията, насочена към критерия да покрива определен процент от бюджета на проекта <i>Пример: инвестиции в активи за пазарна реализация - опаковъчно и етикетиращо оборудване, търговски разфасовки, брендиране, хладилно съхранение, специализиран транспорт за доставки (при допустимост), софтуер за заявки, онлайн каталог или електронен магазин.</i> Скъсяването на веригата на доставка може да се обоснове, когато кандидатът преминава от продажба на суровина към продажба на собствен краен продукт, като по този начин намалява зависимостта от прекупвачи и посредници и/или изгражда пряка връзка „местна суровина - преработка - краен клиент“. <i>Пример: Кандидатът отглежда зеленчуци и изгражда малък цех за производство на лютеница, зеленчукови сосове, туршии или пастьоризирани зеленчукови смеси, които продава директно в търговски разфасовки към магазини, фермерски пазари, заведения, крайни клиенти.</i> <i>Пример: Кандидатът отглежда череши или други плодове и инвестира в цех за сладка, сиропи, сокове, плодови пюрета или сушени плодове, като вместо да продава само сурова сезонна продукция, създава краен продукт с по-дълъг срок на годност и собствен бранд.</i> <i>Пример: Кандидатът отглежда животни за мляко и изгражда малка мандра или закупува оборудване за производство на сирене, кашкавал, кисело мляко или извара, като преминава от продажба на сурово мляко към директна реализация на готови млечни продукти.</i> <i>Пример: Предлагане на нови търговски разфасовки, подходящи за директна продажба към крайни клиенти: фермерски пазари, магазини, заведения, туристически обекти, хотели, къщи за гости или онлайн поръчки.</i>
Проектът е за инвестиции за производство на био-енергия за собствени нужди или за подобряване на енергийната ефективност на самото предприятие	Производството на биоенергия за собствени нужди може да бъде приложимо, когато предприятието използва подходящи остатъчни суровини от производствения процес или земеделска дейност. <i>Пример: растителни остатъци, костилки, дървесна биомаса, отпадъци от сушене или други органични материали - при спазване на приложимите технически, екологични и разрешителни изисквания.</i> За подобряване на енергийната ефективност проектът следва

	ясно да покаже как инвестицията ще намали разходите за енергия в производствения процес, съхранението, охлаждането, сушенето, вентилацията или осветлението на предприятието. <i>Примери: енергийно ефективно технологично оборудване, хладилни камери и агрегати с по-нисък разход на електроенергия, енергоспестяващо осветление, топлоизолация на производствени и складови помещения, автоматизирано управление на отопление, охлаждане, вентилация и микроклимат, енергоспестяващи помпи, двигатели, сушилни, пастъризатори или други машини с по-нисък енергиен разход, съоръжения за производство на енергия за собствено потребление, включително биоенергия от подходящи остатъчни суровини.</i>
Проектът е за инвестиции, допринасящи за ограничаване изменението на климата и/или щадя компонентите на околната среда - почви, води, въздух, отпадъци (по технически параметри)	В проекта следва да се включат инвестиции, чиито технически параметри доказуемо допринасят за по-ниско потребление на ресурси, намаляване на емисии или по-добро управление на отпадъците. Съответствието следва да се подкрепи с технически характеристики, оферти, спецификации или енергийни/екологични показатели на оборудването, от които да е видно как инвестицията щадя водите, въздуха, почвите и/или намалява количеството отпадъци или разхода на енергия и суровини. <i>Примери: енергийно ефективни машини с по-нисък разход на електроенергия, водоспестяващо миялно и технологично оборудване, хладилни агрегати с висок енергиен клас, сушилни, пастъризатори или котли с оптимизиран разход на енергия, системи за контрол на температура, влажност и вентилация, филтриращи или пречиствателни съоръжения (при допустимост), оборудване за разделно събиране и временно съхранение на производствени отпадъци, използване на рециклируеми или биоразградими опаковки, както и софтуер за проследяване на суровини, партиди, загуби и остатъчни материали.</i>
Проектът е представен от потенциални бенефициенти на възраст до 40 години или жени, или представители на уязвими групи	<i>Проектът е представен от кандидат, който попада в една от посочените групи - лице на възраст до 40 години, жена или представител на уязвима група. При кандидати - юридически лица изискването е изрично разписано в конкретните условия за кандидатстване. Съответствието следва да бъде ясно описано и доказано с приложими документи.</i>

IX.III. Проектни модели по под-мярка II.G.3 „Инвестиции за неселскостопански дейности в селските райони“

12. Сервиз за техника и оборудване

Описание на идеята: проектът може да предвижда създаване или разширяване на сервизна дейност за ремонт, профилактика и поддръжка на земеделска, производствена, строителна, битова или друга техника и оборудване. Услугата може да се извършва както на

място при клиента, така и в собствена сервизна база, когато е необходимо демонтиране на конкретен възел, агрегат, детайл или оборудване и извършване на ремонта в сервизни условия.

Подходящ кандидат: микро или малко предприятие, самонаето лице с технически опит, съществуващ сервиз или лице, което има професионален опит в ремонт и поддръжка на техника и оборудване.

Връзка с територията: моделът отговаря на нуждата от по-достъпни технически услуги за земеделски стопани, домакинства и малък бизнес в повече от едно населено място.

Примерни активи: диагностична техника, специализирани инструменти и комплекти за ремонт, компресор, заваръчна техника, подемно оборудване, мобилна работна маса, генератор, оборудване за демонтаж и монтаж на възли и агрегати, стендове за проверка и ремонт, хидравлична преса, менгемета, шмиргел, зарядни и стартерни устройства, техника за почистване на детайли, измервателни уреди, оборудване за ремонт на хидравлични маркучи и съединения, складово оборудване за резервни части и консумативи, софтуер за заявки, сервизна история и управление на клиенти, уебсайт или онлайн форма за заявки. Изграждане, реконструкция или доставка на сграда/ помещение за извършване на дейността.

Очакван ефект: нова или по-достъпна услуга, намаляване на разходите за клиентите, обслужване на повече от едно населено място, самонаемане и устойчив доход.

Ориентир за приложимост: проектът има добра перспектива, ако доказва реална нужда от услугата, професионален капацитет на кандидата, клиентска база и икономическа устойчивост.

 Иновацията е в начина на предоставяне на услугата - обслужване по заявки и график в няколко населени места, комбинирано с възможност за ремонт в собствена сервизна база. Това е нов организационен модел, който преодолява липсата на достъп до сервизни услуги извън общинските центрове и прави поддръжката на техника и оборудване по-бърза, по-близка и по-достъпна за местните клиенти.

13. Оборудване за дърводелска или мебелна работилница

Описание на идеята: Създаване или модернизиране на работилница за изработка, ремонт или обновяване на мебели, дървени изделия, интериорни елементи и оборудване по поръчка.

Подходящ кандидат: микро предприятие, занаятчия, съществуваща работилница или нов предприемач с професионални умения.

Връзка с територията: моделът стъпва върху традициите в дървообработването и наличието на горски ресурс, без да предполага пряка експлоатация на горския фонд.

Примерни активи: дървообработващи машини и оборудване за разкрояване, рендосване, фрезование, пробиване, кантиране, сглобяване, шлайфане, гравирание, лакиране и довършителна обработка на мебели и изделия от дърво; CNC оборудване (компютърно цифрово управление), лазерна техника, прахоуловители, компресори, работни маси, ръчни и електрически инструменти, софтуер за дизайн и проектиране, оборудване за безопасност и организация на работния процес, както и онлайн каталог или дигитални инструменти за представяне на изделията.

Очакван ефект по-висока производителност, нови изделия, възможност за индивидуални поръчки, сувенири, мебели, интериорни елементи и продукти за туристическия пазар.

Ориентир за приложимост: проектът е по-силен, ако показва конкретна продуктова линия, пазарна ниша, използване на умения и разширяване или модернизация на съществуваща дейност.

 Проектът може да въведе CNC обработка, лазерно гравирание, 3D моделиране или персонализирани изделия по индивидуална поръчка. Иновацията е в преминаването от традиционна дърводелска услуга към дизайнерски, персонализирани и туристически продукти с по-висока добавена стойност.

14. Шивашко ателие или малко производство на текстилни изделия

Описание на идеята: Създаване или модернизиране на ателие за изработка, ремонт, корекции или малкосерийно производство на облекло, текстилни изделия, аксесоари, работно облекло или изделия за дома.

Подходящ кандидат: микро предприятие, самонаето лице, семеен бизнес или съществуваща шивашка дейност.

Връзка с територията: моделът използва традициите и натрупания опит в шивашката промишленост, посочени като част от местната икономическа структура.

Примерни активи: индустриални и специализирани шевни машини, оборудване за кроене, ушиване, обкантване, довършителна обработка, гладене, бродерия, термотрансфер и персонализиране на текстилни изделия; работни маси, манекени, стелажи, оборудване за организация на работния процес, софтуер за кройки, дизайн и управление на поръчки, както и онлайн магазин или дигитални инструменти за представяне и продажба на изделията. В обхвата на проекта може да бъде включена и сграда/помещение за извършване на дейността.

Очакван ефект: създаване на нова продуктова линия, самонаемане, заетост, по-висока производителност и възможност за продажби извън местния пазар.

Ориентир за приложимост: по-добре би се представил проект, който не се свежда до ишлеме, а развива собствен продукт, нишова услуга, дизайн, ремонтни и индивидуални поръчки или онлайн продажби.

 Иновативност: малки серии работно облекло, униформи за местен бизнес, текстилни изделия за туристически обекти, сувенири, чанти, аксесоари или изделия с местни или фолклорни мотиви. Новостта може да се изразява и в използване на съвременно оборудване - професионални машини, бродираща машина, дигитален печат върху текстил, софтуер за дизайн и кроене, онлайн каталог и възможност за персонализирани поръчки. Така проектът превръща традиционната шивашка дейност в модерна услуга/производство, насочено към местния бизнес, туризма и индивидуалните клиенти.

15. Надграждане на съществуващ туристически обект с допълнителни услуги

Описание на идеята: Разширяване на вече съществуваща туристическа дейност чрез добавяне на услуги, удобства или преживявания, които правят престоя по-пълноценен и привлекателен.

Подходящ кандидат: микро или малко предприятие, което вече развива туристическа дейност и разполага със съществуващ туристически обект, допустим за надграждане чрез допълнителни услуги.

Връзка с територията: моделът отговаря на неизползвания туристически потенциал, природните и културните ресурси и нуждата от туристически продукт, който задържа посетителя повече от ден. СВОМР отчита липса на достатъчно развит туристически продукт и необходимост от по-добро използване на местния потенциал, но това следва да се реализира чрез допустими инвестиции, без изграждане на нови къщи за гости.

Примерни активи: оборудване за ресторант или малък обект за хранене към съществуващ туристически обект, оборудване за дегустационна зона, басейн, СПА/релакс зона, велосипеди или е-байкове, оборудване за двор и отдих, детски кът, туристическо оборудване, резервационна система, дигитално представяне на услугите, фотоволтаик за собствени нужди.

Очакван ефект: разширяване на туристическата услуга, по-дълъг престой на посетителите, по-високи приходи от съществуваща дейност, възможност за предлагане на местна храна, дегустации, преживявания и партньорства с местни производители.

Ориентир за приложимост: проектът е по-убедителен, когато надгражда вече съществуваща дейност и създава допълнителна услуга с ясна пазарна логика. Недопустими или рискови за представяне като модел са идеи, насочени към изграждане на нова къща за гости, обособяване на стаи за настаняване или увеличаване на легловата база. Подходящият фокус е върху услуги, които допълват туристическия продукт - хранене, релакс, преживявания, дегустации, спорт и активен отдих.

 Иновативност: дегустации на местни продукти, кулинарни вечери с местно меню, организирани пешеходни или вело- маршрути, работилници, тематични уикенди, пикник и преживявания сред природата. Новостта е в това, че проектът не създава нова леглова база, а добавя стойност към вече съществуващ обект, удължава престоя на туристите, повишава приходите и свързва туризма с местните производители, занаяти, храна, природа и културно наследство на територията.

16. Малко заведение, пекарна или кулинарна работилница с местни продукти

Описание на идеята: Създаване или модернизирание на малък обект за приготвяне и предлагане на храни, печива, кулинарни изделия или демонстрации, основани на местни продукти и разпознаваема местна идентичност.

Подходящ кандидат: микро предприятие, семеен бизнес, предприемач в сферата на храните и услугите.

Връзка с територията: моделът свързва местна храна, туризъм, услуги и потенциал за реализация на земеделска продукция.

Примерни активи: професионално кухненско, пекарско и сладкарско оборудване за приготвяне, съхранение, представяне и предлагане на храни, печива, напитки или кулинарни изделия; оборудване за термична обработка, месене, охлаждане, миене, опаковане, дегустации и обслужване на клиенти; хладилно, складово и търговско оборудване, кафе оборудване, POS система, система за поръчки, онлайн магазин или дигитални инструменти за представяне и продажба на продуктите. В обхвата на проекта може да бъде включена и сграда/помещение за извършване на дейността, както и ФЕЦ за собствени нужди.

Очакван ефект: нова услуга, местен продукт, пазар за земеделски производители, работни места (или самонаемане) и по-привлекателна туристическа среда.

Ориентир за приложимост: моделът е по-силен, ако има ясна концепция, разпознаваем продукт, реално търсене и връзка с местна суровина или туристически поток.

17. Модернизация на лекарски или дентален кабинет

Описание на идеята: Създаване, оборудване или модернизиране на лекарски, дентален или друг здравен кабинет чрез въвеждане на по-съвременно оборудване, по-добра организация на услугата и по-качествено обслужване на пациентите.

Подходящ кандидат: лекар, лекар по дентална медицина или микро предприятие, което развива допустима здравна или дентална дейност като частна инициатива.

Връзка с територията: моделът е приложим с оглед потребността от по-добър достъп до услуги на територията, включително в населените места извън общинските центрове. В СВОМР е отчетено, че първичната доболнична помощ и денталните кабинети са съсредоточени основно в градовете и само в някои села, като в част от населените места няма лекарски практики.

Примерни активи: медицинско и/или дентално оборудване, стоматологичен юнит, специализирани лекарски или дентални столове, автоклав, стерилизационно и дезинфекционно оборудване, диагностична апаратура, рентгенова апаратура или образна диагностика при допустимост, апаратура за профилактика, лечение и манипулации, аспирационна и компресорна техника, оборудване за съхранение на инструменти, консумативи и медикаменти, хладилно оборудване при необходимост, оборудване за хигиена, безопасност и контрол на инфекциите, обзавеждане за кабинет, манипулационна и чакалня, компютърна техника, специализиран софтуер за графици, пациентски досиета, отчетност и управление на практиката, оборудване за достъпна среда, както и мобилно оборудване за изнесени услуги, когато е приложимо и пряко свързано с дейността.

Очакван ефект: подобряване на качеството и достъпността на здравни или дентални услуги, модернизиране на съществуваща практика, съкращаване на необходимостта от пътуване до по-голям град, обслужване на по-широк кръг населени места и повишаване на качеството на живот на територията.

Ориентир за приложимост: проектът е по-силен, когато надгражда съществуваща практика, въвежда нова или по-достъпна услуга, обслужва повече от едно населено място или отговаря на ясно доказана липса на такава услуга. При кандидатстване следва внимателно да

се провери допустимостта на кандидата, режима за упражняване на дейността, регистрациите, разрешителните и съответствието на оборудването с нормативните изисквания.

18. Студио за красота, козметични услуги и уелнес грижа

Описание на идеята: Създаване, оборудване или модернизиране на малко студио за красота, козметични услуги, масажи, терапии за лице и тяло, или уелнес грижа чрез по-съвременно оборудване и по-добра организация на услугата.

Подходящ кандидат: микро предприятие, самонаето лице или семеен бизнес, развиващ услуги в областта на козметиката, фризьорството, маникюра, естетичната грижа, масажите, рехабилитационния уелнес или други допустими услуги от б्यоти индустрията.

Връзка с територията: моделът отговаря на потребността от развитие на местни услуги и самонаемане, особено в по-малките населени места или при липса на достатъчно разнообразие и качество на предлаганите услуги. Той е подходящ и като женско предприемачество, семеен бизнес или разширяване на вече съществуваща дейност.

Примерни активи: козметичен стол или кушетка, оборудване за козметични процедури, фризьорски столове и мивки, професионални уреди за маникюр и педикюр, стерилизационно оборудване, апаратура за неинвазивни процедури, лазер/фототерапия, масажна кушетка, оборудване за малко уелнес/релакс пространство, обзавеждане, осветление, вентилация, софтуер за резервации, онлайн представяне и POS система.

Очакван ефект: създаване или разширяване на местна услуга, самонаемане, ново работно място, по-добро обслужване на населението, задържане на потреблението на територията и възможност за привличане на клиенти от съседни населени места.

Ориентир за приложимост: проектът има по-добра перспектива, ако не е представен просто като „салон за красота“, а като ясно позиционирана услуга с доказано търсене - например модернизация на съществуващо студио, въвеждане на нова услуга, обслужване на населено място с липса на подобни услуги, комбинирание на няколко услуги или ориентация към специфична клиентска група. По-силен би бил и проект, който показва професионална квалификация на кандидата, реалистична ценова политика, клиентска база и устойчивост на приходите.

 Иновацията може да бъде във въвеждането на нова за населеното място услуга - например апаратна козметика, комбинирани уелнес процедури, онлайн резервации, абонаментни пакети или мобилна услуга за населени места без подобен достъп.

19. Детски център за дейности и събития

Описание на идеята: Създаване, обзавеждане и оборудване, или модернизиране на детски център за дневни, ваканционни или летни занимания, творчески работилници, образователни игри, празници и събития за деца.

Подходящ кандидат: микро предприятие, самонаето лице, семеен бизнес или предприемач с опит в работа с деца, анимация, образование, спорт, изкуства или организиране на събития.

Връзка с територията: моделът отговаря на потребността от развитие на местни услуги, насочени към семействата и децата, както и на необходимостта от разнообразяване на частната инициатива извън традиционните сектори. Подобна услуга може да бъде особено приложима в населени места, където липсват достатъчно възможности за организирани детски занимания, празници и свободно време.

Примерни активи: детски мебели и обзавеждане, модулни кътове за игра, меки игрови модули, сух басейн с топки, детски катерушки за закрито, батути, надуваеми замъци и надуваеми съоръжения, пързалки, люлки, спортни и двигателни съоръжения, стени за катерене за деца, интерактивни маси или интерактивен под, мултимедийно оборудване, озвучителна техника, оборудване за творчески работилници, детска кухня или кът за ролеви игри, гардеробни модули, шкафове за съхранение, обезопасени подови настилки, предпазни ограждения, оборудване за санитарни помещения, климатизация, вентилация, система за видеонаблюдение и контрол на достъпа, софтуер за резервации и управление на графици, сайт или онлайн форма за записвания, както и сграда/помещение за извършване на дейността.

Очакван ефект: създаване на нова услуга за деца и семейства, възможност за организиране на рождени дни, тематични партита, творчески работилници, ваканционни занимания, образователни игри и празнични прояви; самонаемане, ново работно място и задържане на потреблението на територията.

Ориентир за приложимост: проектът има по-добра перспектива, ако е представен като устойчива услуга, а не само като място за рождени дни. По-силен би бил модел, който комбинира няколко дейности - детски партита, занимания през ваканциите, творчески работилници, образователни игри, събития за празници, изнесена анимация в различни населени места и партньорства с местни заведения, туристически обекти или семейни бизнеси. Важно е да се докаже реално търсене, безопасност на средата, квалификация или опит на екипа и ясна ценова политика.

 Проектът може да бъде представен като иновативен чрез комбиниране на няколко услуги - занималня, творчески работилници, ваканционни програми, детски празници и изнесена анимация. Новостта е в целогодишния модел, а не само в организирането на рождени дни.

20. Частна занималня

Описание на идеята: Създаване, оборудване, обзавеждане или модернизиране на частна занималня, учебен или творчески център за деца, който предлага помощ при подготовка за училище, езикови, творчески, образователни или развиващи други умения занимания.

Подходящ кандидат: микро предприятие, самонаето лице, семеен бизнес или предприемач с опит в образование, работа с деца, чуждоезиково обучение, изкуства, спорт, приложни дейности или организиране на детски събития.

Връзка с територията: моделът отговаря на потребността от развитие на местни услуги, насочени към семействата и децата, както и на необходимостта от разнообразяване на частната инициатива извън традиционните сектори. Подобна услуга е приложима в населени места,

където липсват достатъчно възможности за извънкласни занимания, подкрепа в ученето, творчески дейности, ваканционни програми и организирани детски събития.

Примерни активи: обзавеждане и оборудване за учебен и творчески център, учебни маси и столове, шкафове и системи за съхранение, интерактивна дъска, мултимедийно оборудване, проектор, екрани, компютри, лаптопи или таблети, принтер/мултифункционално устройство, образователен софтуер, STEM оборудване (за практическо и инерактивно учене) и комплекти, оборудване за езиково обучение, оборудване за творчески и приложни занимания, кътове за четене и самоподготовка, библиотечни модули, обезопасени подови настилки, обезопасителни елементи, климатизация, вентилация, озвучаване, видеонаблюдение и контрол на достъпа при необходимост, софтуер за графици, записвания и управление на клиенти, уебсайт или онлайн форма за резервации.

Очакван ефект: създаване на нова или разширена услуга за деца и семейства, подкрепа за заети родители, възможност за целогодишна дейност чрез занималня, уроци, творчески работилници, ваканционни програми, детски празници, рождени дни и тематични събития. Моделът създава условия за самонаемане, ново работно място и задържане на потреблението на територията.

Ориентир за приложимост: проектът е по-силен, когато не е представен само като „парти център“, а като комбинирана и устойчива услуга - учебна подкрепа, творчески занимания, детски работилници, ваканционни програми, рождени дни, празнични прояви и изнесена анимация. Така дейността не зависи единствено от уикенд събития, а има по-стабилна пазарна логика през цялата година. Важно е да се докаже реално търсене, безопасна среда, квалификация или опит на екипа и ясна ценова политика.

21. Професионални, счетоводни, консултантски и ИТ-базирани (информационни технологии) услуги

Описание на идеята: Създаване, оборудване, обзавеждане или модернизиране на офис пространство за предоставяне на професионални, счетоводни, консултантски, административни или ИТ-базирани услуги за местния бизнес, земеделски стопани, самонаети лица и граждани.

Подходящ кандидат: микро или малко предприятие, самонаето лице или екип от специалисти, развиващи дейност в областта на счетоводството, бизнес консултирането, административните услуги, дигиталния маркетинг, уеб решенията, софтуерната поддръжка, информационните технологии или други професионални услуги за населението и бизнеса.

Връзка с територията: моделът отговаря на потребността от развитие на съвременни услуги и диверсификация на местната икономика. Той е особено приложим за територия, в която преобладават микро- и малки предприятия, земеделски стопани и семейни бизнеси, които имат нужда от счетоводно обслужване, административна подкрепа, дигитализация, онлайн присъствие, подготовка на документи, бизнес планиране, софтуерни решения и консултации. Подобен тип услуга може да обслужва както Пещера и Брацигово, така и по-малките населени места, включително чрез дистанционна работа и мобилно обслужване.

Примерни активи: компютърна техника, сървърно или мрежово оборудване, специализиран счетоводен, ТРЗ (труд и работна заплата), складов, CRM (управление на взаимоотношенията с клиенти) или ERP (планиране на ресурсите на предприятието) софтуер, софтуер за управление на клиенти и задачи, оборудване за офис, принтери, скенери, техника за видеоконферентни връзки, уебсайт, онлайн платформа за клиенти, оборудване за дигитален маркетинг, фото/видео техника, софтуер за дизайн/маркетинг, киберсигурност, архивиране и защита на данни - пряко свързани с дейността, офис оборудване и обзавеждане,

Очакван ефект: създаване или разширяване на услуга с висока добавена стойност, подпомагане на местния бизнес, повишаване на административния и дигитален капацитет на малките предприятия, създаване на възможност за самонаемане и работа на специалисти на територията, включително млади хора и хора с квалификация, които иначе биха търсили реализация в по-големи градове.

Ориентир за приложимост: проектът е по-силен, когато не е представен общо като „офис за услуги“, а като ясно позиционирана дейност с конкретни клиенти и пазарна нужда - например счетоводно и ТРЗ обслужване на малък бизнес и земеделски стопани, дигитализация на местни предприятия, изграждане на онлайн магазини, поддръжка на софтуер, административно-консултантски услуги за предприемачи или комбиниран център за бизнес услуги. По-добра перспектива има проект, който показва професионален капацитет на кандидата, реална клиентска база или стратегия за привличане на клиенти, възможност за обслужване на повече от едно населено място и ясен принос към модернизацията на местната икономика.

Иновацията може да бъде в създаване на дигитален център за обслужване на малък бизнес - онлайн подаване на документи, клиентски профили, електронен архив, дистанционни консултации, дигитален маркетинг и ИТ поддръжка. Това е нов начин на достъп до професионални услуги за земеделци, семейни фирми и микро предприятия.

22. Ветеринарен кабинет и предоставяне на мобилни ветеринарни услуги

Описание на идеята: Създаване или модернизиране на ветеринарен кабинет или услуга за ветеринарно обслужване на място при клиента, насочена към селскостопански животни, домашни любимци или смесена практика.

Подходящ кандидат: ветеринарен лекар, микро предприятие или съществуваща ветеринарна практика, която развива или планира да развива ветеринарномедицински услуги на територията.

Връзка с територията: моделът е приложим с оглед наличието на животновъдни стопанства, пчеларство, домашни животни и разпръснати населени места, част от които имат ограничен достъп до специализирани услуги. Подобна инициатива може да обслужва както земеделски стопани и животновъди, така и населението, включително чрез мобилна услуга по график или при заявка.

Примерни активи: ветеринарно и диагностично оборудване за прегледи, манипулации, профилактика, лечение и базови изследвания; манипулационни маси, апаратура за образна диагностика и лабораторен контрол, стерилизационно оборудване, хладилно оборудване за

съхранение на медикаменти и ваксини, транспортни клетки, обзавеждане за кабинет, компютърна техника и специализиран софтуер за управление на пациенти, графици и документация. В обхвата на проекта може да бъде включено и мобилно оборудване за изнесени посещения и ветеринарно обслужване на място, когато е пряко свързано с предоставяната услуга.

Очакван ефект: подобряване на достъпа до ветеринарни услуги, по-добро обслужване на животновъдните стопанства, подкрепа за местното животновъдство, намаляване на разходите и времето за пътуване до по-големи населени места, създаване или разширяване на професионална услуга и възможност за самонаемане или ново работно място.

Ориентир за приложимост: проектът е по-силен, когато не е представен само като оборудване на кабинет, а като услуга с ясен териториален обхват, например мобилни посещения в повече от едно населено място, обслужване на животновъдни стопанства, профилактични прегледи, спешни посещения или комбинирана услуга за фермери и домакинства. При кандидатстване следва да се провери режимът за упражняване на ветеринарномедицинската дейност, регистрацията на обекта/практиката, допустимостта на специализирания транспорт и съответствието на оборудването с нормативните изисквания.

23. Реставраторски и персонализирани услуги за мебели и предмети с местен характер

Описание на идеята: Обособяване, оборудване и/или модернизиране на работилница за ремонт, реставрация, обновяване или изработка на мебели, интериорни елементи и други предмети с местен характер.

Подходящ кандидат: микро предприятие, занаятчия, дърводелец, реставратор, семеен бизнес или съществуваща работилница с опит в дървообработването, мебелното производство, ремонтните дейности или изработката на изделия по поръчка.

Връзка с територията: моделът стъпва върху традициите в дървообработването и наличния човешки и занаятчийски потенциал на територията. Той е по-атрактивна надстройка над стандартната дърводелска дейност, защото може да комбинира ремонт, реставрация, авторски изделия, малки серии мебели, сувенири, интериорни елементи и продукти, свързани с местната идентичност и туристическия потенциал.

Примерни активи: дървообработващи машини, циркуляр, абрихт, щрайхмус, фреза, CNC рутер, лазерен гравир, шлайф машини, ръчни професионални инструменти, компресор, прахоуловител, работни маси, оборудване за боядисване и лакиране, стелажи, софтуер за дизайн и 3D визуализация, фотооборудване за продуктов каталог, оборудване за малък шоурум или онлайн представяне.

Очакван ефект: създаване или разширяване на малко производство с добавена стойност, развитие на занаятчийска дейност, възможност за индивидуални поръчки, реставрация на мебели и дървени елементи, изработка на сувенири и продукти за туристическия пазар, самонаемане, ново работно място и повишаване на конкурентоспособността на местния бизнес.

Ориентир за приложимост: проектът е по-силен, когато не е представен общо като „дърводелска работилница“, а като ясно позиционирана дейност, например реставрация на

стари мебели, изработка на персонализирани изделия, лазерно гравирани сувенири, мебели по индивидуален проект или продукти с местен характер. Важно е дейността да бъде формулирана като производство на готови изделия, ремонт, реставрация или занаятчийски продукт с добавена стойност, а не като първична преработка на дървесина.

24. Фото-видео студио и дигитално съдържание

Описание на идеята: Създаване или модернизиране на студио за фото, видео и дигитално съдържание, насочено към заснемане на продукти, събития, туристически обекти, местни бизнеси, рекламни материали и онлайн присъствие.

Подходящ кандидат: микро предприятие, самонаето лице, млад предприемач, фотограф, видеограф, специалист по дигитален маркетинг, дизайнер или екип, предлагащ услуги за визуално представяне и онлайн позициониране на местни продукти, бизнеси и туристически услуги.

Връзка с територията: моделът е приложим с оглед нуждата от по-добро представяне на местния бизнес, туристическите обекти, местните продукти, занаятчиите, заведенията, преработвателите и малките производители. Той подкрепя модернизацията на местната икономика чрез дигитално съдържание, продуктова фотография, видео представяне, онлайн реклама и визуална идентичност, които често липсват при микро- и малките предприятия.

Примерни активи: професионален фотоапарат, видеокамера, обективи, осветление, микрофони, стабилизатор, стативи, фонова система, оборудване за продуктова фотография, компютър за обработка, професионален монитор, софтуер за фото- и видеообработка, софтуер за графичен дизайн, дрон (при допустимост и спазване на приложимия режим), мобилно студио, уебсайт, онлайн портфолио, оборудване за подкаст/видео интервюта, техника за заснемане на събития и туристически преживявания.

Очакван ефект: създаване на съвременна услуга с висока добавена стойност, подпомагане на местните предприятия при представяне на продукти и услуги, подобряване на онлайн присъствието на малкия бизнес, възможност за работа с туристически обекти, земеделски производители, преработватели, занаятчии и заведения, самонаемане и привличане на млади хора към професионална реализация на територията.

Ориентир за приложимост: проектът е по-силен, когато е представен като конкретна услуга за местния бизнес - продуктова фотография, видео реклама, съдържание за социални мрежи, визуално представяне на туристически преживявания, дигитални каталози или рекламни пакети за местни производители. Важно е да се докаже клиентска база или пазарна нужда, да се обслужват повече населени места и да се покаже, че услугата подпомага реализацията на местни продукти, услуги и туристически предложения. При използване на дрон следва да се провери приложимият регистрационен режим и допустимостта на актива.

25. Студио за спорт, движение и функционални тренировки

Описание на идеята: Създаване или модернизиране на малко студио за фитнес, функционални тренировки, пилатес, реформър, групови или индивидуални двигателни занимания.

Подходящ кандидат: микро предприятие, самонаето лице, семеен бизнес, треньор, кинезитерапевт, инструктор по групови занимания, пилатес инструктор или предприемач с опит в сферата на спорта, движението, здравословния начин на живот и възстановяването.

Връзка с територията: моделът е приложим с оглед потребността от развитие на местни услуги, насочени към качеството на живот, активното свободно време, превенцията на обездвижването и създаването на възможности за самонаемане. Подобна услуга може да бъде особено подходяща за населени места, в които липсват модерни спортни и двигателни услуги или предлагането е ограничено до стандартен фитнес без персонализирани тренировки, функционални занимания, пилатес, възстановителни упражнения или малки групови формати.

Примерни активи: фитнес уреди, кардио оборудване, свободни тежести, ластици, пудовки, постелки, степ платформи, боксови чували, функционални станции, огледала, спортни настилки, вентилация, климатизация, съблекални, шкафчета, рецепция, озвучаване, софтуер за резервации и абонаменти, POS система, уебсайт или онлайн записвания. При пилатес студио - реформъри, кула, столове за пилатес, барели, малки пилатес уреди, постелки, огледала, шкафове за оборудване и специализирано обзавеждане.

Очакван ефект: създаване на нова или разширена услуга за населението, насърчаване на активен и здравословен начин на живот, възможност за индивидуални и групови тренировки, самонаемане, ново работно място, задържане на потреблението на територията и привличане на клиенти от съседни населени места. Моделът може да бъде допълнен с програми за начинаещи, жени, младежи, хора с обездвижване, възстановителни тренировки, функционални тренировки, пилатес реформър, йога, мобилност и стречинг.

Ориентир за приложимост: проектът е по-силен, когато не е представен просто като „фитнес зала“, а като ясно позиционирана услуга с конкретна пазарна ниша, например студио за функционални тренировки в малки групи, пилатес реформър студио, двигателно студио за жени, програми за мобилност и стойка, тренировки за начинаещи или комбиниран център за движение и възстановяване. Добре е да се докаже професионална квалификация на инструктора, реално търсене, липса или недостатъчност на подобна услуга в населеното място, ясна ценова политика, абонаментен модел и възможност за устойчиви приходи през цялата година.

Практически насоки за съответствие с критериите за оценка по под-мярка II.Г.3: За да получат по-висока оценка, следователно по-добри шансове за финансиране, проектните предложения по под-мярка II.Г.3 „Инвестиции за неселскостопански дейности в селските райони“ следва ясно да показват как инвестицията отговаря на критериите за оценка. В таблицата по-долу са представени основните критерии и практически насоки за тяхното обосноваване в проектното предложение.

КРИТЕРИИ ЗА ОЦЕНКА	НАСОКИ ЗА СЪОТВЕТСТВИЕ
--------------------	------------------------

Проектът включва инвестиции в производство	Проектът предвижда реална производствена дейност, а инвестицията е в закупуване на машини, производствени линии, работни маси, инструменти, оборудване за рязане, сглобяване, обработка, опаковане, етикетирание, складово оборудване, софтуер за дизайн/ разкрой/ управление на поръчки и организация на производствения процес. <i>Пример: производство на метални изделия и конструкции, огради, врати, парпети и навеси; производство на мебели от дърво и метал; ПВЦ и алуминиева дограма; хартиени и картонени кутии; биоразградими опаковки и консумативи; дървени касетки и щайги; текстилни изделия, работно облекло и сувенири; керамични изделия; производство на свещи, сапуни и ароматни продукти; производство на рекламни табели и указателни елементи.</i>
Проектът осигурява здравни (вкл. ветеринарни) услуги и/или услуги, насочени към уязвими групи от населението, възрастни хора и/или деца	Кандидатът следва да планира проекта така, че услугата ясно да попада в една от посочените групи - здравни услуги, ветеринарни услуги, услуги за деца, възрастни хора или уязвими групи. <i>Пример: лекарски, дентален, рехабилитационен, кинезитерапевтичен или ветеринарен кабинет; мобилна ветеринарна услуга; оборудване за домашни посещения или обслужване по график; студио за възстановителни процедури; занималня, детски образователен или творчески център; услуги за деца със специални потребности; обучения по дигитални умения за възрастни хора; мобилни услуги за населени места без достатъчен достъп до подобно обслужване (при допустимост).</i>
Проектът подкрепя развитието на занаяти	За да получи точки по този критерий, кандидатът следва да планира проекта така, че занаятчийският елемент да бъде реална част от дейността, а не само декоративно описание. Най-сигурният подход е да се покаже как проектът развива конкретно умение, ръчна изработка, традиционна техника, местен стил или персонализирана услуга, която има връзка с местната идентичност и може да се превърне в устойчив бизнес. <i>Пример: ателие за дърворезба, дървообработка и декоративни изделия от дърво; грънчарство, керамика и ръчно изработени съдове; кожарство и обушарски услуги; шивашко ателие за изделия с фолклорни мотиви; плетива, тъкани изделия и текстилни сувенири; каменоделство и декоративни елементи от камък; ковачество и художествена обработка на метал; изработка на ножове, инструменти или декоративни метални изделия при приложимост; стъклопис, витражи и декоративно стъкло; иконопис, дървени икони и църковна утвар; изработка на музикални инструменти; бижутерство и изделия от</i>

	<i>мъниста, тел, дърво, кожа или метал; кошничарство и плетени изделия от естествени материали; изработка на кукли, играчки и сувенири; свещи, сапуни, ароматни продукти и билкови подаръчни комплекти с местна идентичност.</i>
Проектът предлага нови/иновативни за населеното място производство, услуга или продукт.	Проектът следва да предвижда производство, услуга или продукт, които към момента липсват или са слабо развити в конкретното населено място. Най-сигурният подход е да се провери какви производства, услуги или продукти липсват в населеното място и проектът да бъде описан като реален отговор на тази липса. Иновативността може да се обоснове чрез нов начин на предоставяне на услугата, дигитални заявки и резервации, онлайн продажби, персонализирани изделия, малки серии по поръчка, използване на местни мотиви, традиции или връзка с туризма и местната идентичност. <i>Пример: в населено място, в което няма кино, проект за оборудване на кинозала може да бъде представен като нова за мястото услуга.</i>
Проектът осигурява мобилни услуги за повече от едно населени места.	За да получи точки по този критерий, кандидатът следва да планира услугата така, че тя реално да може да се предоставя в повече от едно населено място, а не само да бъде описана като „мобилна“. В проекта трябва да се посочи как ще се организира обслужването - по заявки, по предварителен график, чрез посещения на място, чрез изнесени дни за обслужване или чрез комбиниране на работа в база и посещения при клиенти. <i>Пример: мобилни ветеринарни услуги, технически сервиз с обслужване на място, мобилни козметични, рехабилитационни, обучителни, детски, консултантски, фото-видео или други професионални услуги, които достигат до клиенти в няколко населени места.</i>
Проектът създава заетост	За да получи точки по този критерий, кандидатът следва да планира проекта така, че създаването на заетост да бъде реална последица от дейността, да е логично необходима за работата на новото оборудване, обслужването на клиенти, разширяването на производството или предоставянето на услугата. <i>Пример: работник в производствен цех, оператор на машина, монтажник, шивач, дърводелец, заварчик, служител в занаятчийско ателие, инструктор, рехабилитатор, администратор на услуги, служител за заявки и доставки, техник за мобилна услуга или обслужващ персонал в новосъздадена дейност.</i>
Проектът използва местни ресурси, произведени на	Още в проектната идея да се посочи кой местен ресурс ще се използва и как той ще бъде включен в дейността. Местни

територията	ресурси могат да бъдат суровини, материали, продукти, традиционни умения или услуги, налични на територията на МИГ Пещера - Брацигово, които проектните дейности да превърнат в нов продукт, услуга или стопанска дейност с добавена стойност. <i>Пример:</i> - при производствени и занаятчийски проекти - чрез използване на местна дървесина, камък, земеделска продукция, билки, етерично-маслени култури, вълна, текстил, мед, млечни или други продукти, произведени от местни стопани и предприятия. - при туристически, творчески и обслужващи дейности местният ресурс може да бъде културното наследство, традиционните занаяти, местната кухня, природата, минералните води, виното, архитектурата, историята или идентичността на населеното място.
Проектът води до разширяване на съществуваща дейност	Проектът надгражда вече упражнявана дейност на кандидата, като чрез инвестицията се разширява съществуващият капацитет, въвеждат се нови продукти или услуги, подобрява се качеството или се достига до нови клиенти и пазари. <i>Пример: съществуваща работилница закупува нови машини и започва производство на по-широка гама изделия; действащо шивашко ателие въвежда бродерия, дигитален печат или малки серии униформи; съществуващ сервиз добавя мобилна услуга; действащо студио разширява услугите си с ново оборудване; туристически обект добавя преживявания, дегустации или активности; производствено предприятие увеличава капацитета си чрез нова линия, склад, опаковъчна зона или софтуер за заявки.</i>
Проектът е представен от потенциални бенефициенти на възраст до 40 години или жени, или представители на уязвими групи	<i>Проектът е представен от кандидат, който попада в една от посочените групи - лице на възраст до 40 години, жена или представител на уязвима група. При кандидати - юридически лица изискването е изрично разписано в конкретните условия за кандидатстване. Съответствието следва да бъде ясно описано и доказано с приложими документи.</i>

IX.IV Допълнителни проектни идеи:

1. Закупуване на земеделска техника - малобагаритен трактор (до 50 к.с), ремарке, фреза, мулчер, култиватор, пръскачка, косачка, техника за междуредова обработка, GPS навигация, системи за прецизно земеделие, датчици за влажност и температура, контролери за напояване, метеостанция, софтуер за управление на стопанството, дрон за наблюдение на площи, обследване на посеви и проследяване на състоянието на културите (при спазване на приложимите изисквания за използване на безпилотни летателни системи). Прикачен инвентар за трайни насаждения и лозя - лозарска пръскачка, мулчер, култиватор, платформа, междуредова техника, техника за резитба и поддръжка.

2. Оборудване за зеленчукопроизводство на малки площи - лехообразувател, разсадопосадъчна техника, култиватор, фреза, мулчираща машина, капково напояване, резервоар, помпа, филтри, торовнасяща система, щайги, касетки, везни, сортировъчна маса, малък хладилен шкаф/камера, оборудване за първична подготовка и съхранение на продукцията, датчици за почвена влажност и температура, метеостанция, контролери за автоматизирано напояване, софтуер/дигитален дневник за управление на стопанството, дрон за наблюдение на площите и състоянието на културите.

3. Изграждане, закупуване и оборудване на оранжерии за зеленчукопроизводство, разсадопроизводство или отглеждане на цветя и специализирани култури - оранжерийна конструкция, полиетиленово покритие или поликарбонат, тунелни оранжерии, модулни оранжерии, отоплителна система, вентилация, засенчващи мрежи, система за капково напояване, резервоар, помпа, филтри, торовнасяща система, маси за разсад, стелажи, лехи, мулчиращо фолио, агротекстил, осветление, оборудване за бране и първична подготовка, касетки, везни, малък хладилен шкаф/камера, датчици за температура, влажност и осветеност, контролери за напояване и проветряване, автоматизирано отваряне на прозорци, метеостанция, софтуер за управление на микроклимата, дигитален дневник на производството.

4. Оборудване за производство на култивирани гъби - изграждане на сграда, помещение, стелажни системи, климатична и вентилационна система, овлажнители, контролери за температура, влажност и CO₂, осветление, термоизолация, работни маси, касетки, хладилно съхранение, везни, оборудване за бране, първична подготовка и пакетиране, софтуер за контрол на микроклимата и проследяване на партидите.

5. Изграждане или оборудване на склад за съхранение на земеделска продукция - складово помещение, навес, стелажи, палетни колички, кантар, товаро-разтоварно оборудване, рампа, врати, вентилация, осветление, подова настилка, система за контрол на температура и влажност, видеонаблюдение, противопожарно оборудване, софтуер за складови наличности и проследимост на продукцията.

6. Закупуване на оборудване за хладилно съхранение за плодове, зеленчуци, картофи или билки - хладилна камера, преддверие, стелажи, касетки, палетни колички, температурен контрол, сензори за влажност, автоматизирана вентилация, енергоспестяващо оборудване, термопанели, хладилни агрегати, система за алармиране при отклонения в температурата, софтуер за мониторинг и проследимост.

7. Сортировъчна и пакетираща зона за земеделска продукция - сортировъчни маси, везни, пакетираща машина, вакуум машина или машина за фолиране при приложимост, етикетиреща машина, принтер за етикети, щайги, палети, касетки, стелажи, оборудване за търговски разфасовки, работни плотове, миялна зона, малък хладилен шкаф/камера, софтуер за партиди, етиктиране и складови наличности.

8. Малка дестилерия за етерично-маслени култури - дестилационен казан, охладител, парогенератор при приложимост, съдове за съхранение, сепаратор за етерично масло, оборудване за подготовка на суровината, сушилни стелажи или зона за предварително съхранение, помпи, филтри, везни, базова лабораторна апаратура, работни маси, опаковъчна и етикетиреща зона, система за проследимост на партидите.

9. Малък цех за производство на картонени купи, чаши или опаковки за храни или биоразградими опаковки и консумативи за заведения - машина за формоване, рязане, биговане, щанцоване, сгъване, лепене, персонализиране, печат или етиктиране, работни маси, стелажи, складова зона, стелажи, работни маси, везни, компресор при необходимост, оборудване за контрол на качеството, софтуер за дизайн/разкрой за малки серии опаковки за земеделски производители, преработватели, заведения и местни търговци.

10. Малък цех за дървени касетки, щайги и опаковки за плодове и зеленчуци - дървообработващи машини, циркуляр, абрихт/щрайхмус при необходимост, пневматични инструменти, компресор, работни маси, сушене/съхранение на материал, стелажи, шлайфване, маркиране, шаблони, оборудване за сглобяване, палетизиране и малки серии дървени опаковки за земеделски производители и преработватели.

11. Закупуване на строителна техника и оборудване за малки изкопни, ремонтни и благоустройствени дейности - минибагер, челен товарач, самосвал/ремарке, виброплоча, къртач, трамбовка, бетонобъркачка, компресор, нивелир, лазерна техника за измерване, ръчни и електроинструменти, кофи и приставки за минибагер, специализирано оборудване за услуги по изкопи, подравняване, настилки, огради, дворни пространства, малки ремонти и поддръжка на имоти, стопански и туристически обекти.

12. Производство на пелети или брикети от дървесни и растителни остатъци - дробилка, сушилна, пелет преса или брикет преса, шнекове, сито, бункери, транспортъри, пакетираща машина, везни, стелажи, склад за суровина и готова продукция, прахоуловителна/аспирационна система, оборудване за контрол на влажността и качеството, при внимателна предварителна проверка на екологичните, противопожарните и разрешителните изисквания.

13. Цех за производство на метални изделия и конструкции - заваръчна техника, абкант, гилотина, компресор, плазмено рязане, циркуляр за метал, пробивна техника, шлайфмашини, работни маси, стеги, транспортни колички, стелажи, склад за материали, измервателни инструменти, оборудване за грундиране, боядисване и антикорозионна обработка, вентилация/аспирация при необходимост, лични предпазни средства, софтуер за проектиране и разкрой, както и монтажено оборудване за изработка на метални конструкции, навеси, врати, парапети, огради, стълби, носещи елементи и изделия по поръчка.

14. Работилница за производство на огради, врати, парапети и навеси - заваръчно оборудване, машини за рязане и огъване, абкант, гилотина, циркуляр за метал, шлайфмашини,

пробивна техника, компресор, пневматични инструменти, работни маси, стелажи, транспортни колички, склад за материали, бояджийско/антикорозионно оборудване при приложимост, измервателни инструменти и транспортно средство/ремарке за монтажни услуги.

15. Цех за ПВЦ и алуминиева дограма - машини за рязане, сглобяване и заваряване на профили, машини за фрезование и почистване на ъгли, обков, компресор, работни маси, стелажи, склад за профили и стъклопакети, измервателни инструменти, транспортни колички, софтуер за проектиране/офериране, монтажно оборудване и транспортно средство/спеиализирано ремарке за доставка и монтаж.

16. Производство на мебели от метал и дърво - дървообработващи машини, машини за рязане, шлайфане, пробиване и кантиране, заваръчно оборудване, машини за метални конструкции, работни маси, стеги, компресор, инструменти, стелажи, склад за материали, бояджийско/лакиращо оборудване при приложимост, CNC(компютърно цифрово управление) /лазер при по-висок клас производство, софтуер за дизайн и визуализация, оборудване за изработка на маси, рафтове, интериорни елементи и обзавеждане по поръчка.

17. Производство на рекламни табели, указателни елементи и интериорна визуализация - режещ плотер, широкоформатен принтер, CNC /лазер, ламинатор, термопреса, оборудване за рязане и монтаж на фолио, компютърна техника, софтуер за дизайн, работни маси, стелажи, материали за табели и указателни системи, монтажно оборудване, инструменти, транспортни чанти/кутии и оборудване за външни и вътрешни рекламни елементи.

18. Печатен и копирен център за бизнес услуги - дигитален печат, цветни и черно-бели копирни машини, широкоформатен принтер, скенери, машина за подвързване, ламинатор, гилотина, биговъчна машина, перфоратор, оборудване за визитки, брошури, менюта, етикети, табели и малки рекламни материали, компютри, дизайн софтуер, онлайн система за заявки, работни плотове, стелажи и зона за обслужване на клиенти.

19. Пералня за хотели, ресторанти, съществуващи туристически обекти и домакинства - професионални перални, сушилни, гладачна техника, каландър при по-голям капацитет, маси за сгъване, стелажи, транспортни колички, кошове за пране, система за сортиране, дозиращи системи за препарати, вентилация, омекотителна/филтрираща система за вода при необходимост, софтуер за заявки, етикетиране/проследяване на поръчки.

20. Химическо чистене и професионална грижа за текстил - машини за химическо/мокро почистване, парогенератор, гладачна маса, преса за гладене, професионална сушилня при необходимост, петноизваждащо оборудване, стелажи, закачалки, опаковъчно оборудване, приемен пункт, касов модул/POS терминал, софтуер за заявки и клиенти, вентилация, оборудване за съхранение на препарати /мобилна услуга за вземане и доставка.

21. Оборудване за автомивка и детайлинг услуги - пароструйки, водоструйки, прахосмукачки, екстрактори, полираща техника, машини за почистване на тапицерия, оборудване за интериорно почистване, компресор, дозиращи системи, водоспестяващи системи, система за рециклиране/утаяване на води при необходимост, стелажи за препарати, навес или работна зона, осветление, видеонаблюдение, касов модул, софтуер за резервации и клиентска база.

22. Гуми център и сервиз за сезонно обслужване на автомобили - машини за монтаж и демонтаж на гуми, баланс машина, компресор, подежник, крик, ударни гайковерти, вулканизаторско оборудване, стенд за ремонт на гуми, машина за изправяне на джанти при приложимост, складови стелажи за гуми, колички, инструменти, софтуер за клиенти, сезонни смени и складови наличности, оборудване за приемна зона и мобилна услуга при необходимост.

23. Център за ремонт и поддръжка на велосипеди, е-байкове и малка техника - ремонтни стендове, специализирани инструменти, компресор, зарядна зона, диагностично оборудване за е-байкове, резервни части, стелажи, работни маси, оборудване за почистване и настройка, софтуер за заявки и клиенти, мобилен сервизен комплект, оборудване за сезонна поддръжка на велосипеди, тротинетки, градинска и малка моторна техника.

24. Ескейп стая /тематична приключенска стая - интериорно оформление и декори, тематични мебели и реквизит, механични и електронни загадки, заключващи механизми, сензори, контролери, озвучаване, осветление, камери за наблюдение, система за управление на играта, компютър, софтуер за резервации, уебсайт, рекламни материали, климатизация, видеонаблюдение и оборудване за безопасност. Проектът може да бъде тематично свързан с местна история, легенди, занаяти, минерални извори, вино, планина или културно наследство.

25. Студิโอ за рехабилитация, кинезитерапия и възстановителни процедури - кушетки, уреди за рехабилитация, апаратура за физиотерапия при допустимост, гимнастически пособия, постелки, ластици, баланс бордове, шведска стена, огледала, оборудване за безопасност, шкафове, рецепция, софтуер за график и записвания, онлайн представяне, вентилация, климатизация и оборудване за индивидуални и групови възстановителни занимания.

26. Център за обучение по дигитални умения и работа с технологии - компютри, лаптопи, таблети, интерактивен дисплей, проектор, техника за онлайн обучения, камера, микрофони, слушалки, софтуер за обучение, офис пакети, дизайн/презентационен софтуер, мебели, работни места, интернет оборудване, платформа за записване, онлайн учебна среда и оборудване за провеждане на курсове за деца, младежи, възрастни, местен бизнес и самонаети лица.

27. Малко кино / камерна кинозала за прожекции и събития - проектор, екран, озвучителна система, шумоизолация, осветление, столове/кресла, акустични панели, климатизация и вентилация, билетна/резервационна система, компютър, софтуер, оборудване за малки събития, презентации и тематични вечери, бар/кът за напитки и пакетирани храни (при допустимост), рекламни материали, дигитално представяне, система за онлайн резервации и оборудване за камерни културни, образователни и туристически прожекции.

28. Производство на свещи, сапуни и ароматни продукти с местни билки и масла - съдове, форми, топилни уреди, дозиращи устройства, везни, работни маси, стелажи, сушене/съхранение, оборудване за рязане, опаковъчна зона, етикетиращо устройство, опаковки, малък търговски кът, онлайн магазин/каталог, фотооборудване за продуктово представяне и оборудване за малки серии продукти и комплекти с местна идентичност.

29. Детска млечна кухня - професионално кухненско оборудване за приготвяне на детска храна, термично оборудване, хладилно и складово оборудване, мивки, работни маси, съдове и инвентар от неръждаема стомана, оборудване за дозиране, порционизиране, опаковане и

етикетиране на готовата храна, стерилизационно и миялно оборудване, оборудване за контрол на температурата и хигиената, лабораторно или контролно оборудване при необходимост, транспортни термокутии или оборудване за съхранение при доставка, софтуер за заявки, менюта, графици и клиенти, сайт или онлайн форма за поръчки, както и сграда/помещение за извършване на дейността.

30. Мултифункционална зала за видеоконференции, работни срещи, обучения и малки бизнес събития - интерактивен дисплей, проектор или LED екран (екран със светодиоди), камера за видеоконференции, микрофони, озвучаване, осветление, компютърна техника, софтуер за онлайн срещи и резервации, мебели, презентационно оборудване, техника за хибридни събития, шумоизолация/акустични панели, климатизация, интернет оборудване, дигитална система за управление на заявки.

Развитие на занаяти:

Занаятчийските дейности също имат добра приложимост в контекста на СВОМР на МИГ Пещера - Брацигово, тъй като съчетават местни умения, традиции, културна идентичност и възможност за развитие на малък частен бизнес. Подобни проекти могат да бъдат насочени както към производство на изделия с добавена стойност, така и към услуги, демонстрации, работилници, туристически продукти и онлайн продажби. Най-силни са идеите, които не остават на ниво „ръчна изработка“, а превръщат занаята в устойчив стопански модел - с конкретен продукт, пазар, разпознаваем стил и връзка с територията. Това е в синхрон с логиката на СВОМР за подкрепа на микро- и малки предприятия, местни ресурси, нови услуги/продукти и развитие на занаяти.

1. Ателие за дърворезба, дървени сувенири и персонализирани изделия

Проектът може да включва изработка на дървени табели, сувенири, кутии, декоративни пана, подаръчни изделия, елементи за съществуващи туристически обекти, заведения и туристически обекти.

Примерни активи: лазерен гравир, CNC рутер, циркуляр, шлайф машини, ръчни инструменти, прахоуловител, софтуер за дизайн, фотооборудване за каталог.

2. Работилница за каменни и декоративни елементи с местен архитектурен характер

Брацигово има силна асоциация със строителни и архитектурни традиции, затова моделът може да стъпи върху изработка на декоративни каменни елементи, облицовки, табели, градински елементи, чешми, малки архитектурни детайли.

Примерни активи: машини за рязане и шлайфане на камък, гравираща машина, работни маси, инструменти, прахоуловител, транспортни колички, предпазно оборудване.

3. Ателие за шиене, бродерия и везба за изделия с фолклорни и местни мотиви

Малко производство на престилки, чанти, покривки, възглавници, сувенирен текстил, сценични костюми, аксесоари за събития и подаръчни комплекти с местна идентичност.

Примерни активи: индустриални шевни машини, оверлог, машина за бродерия, машина за кроене, термопреса, работни маси, софтуер за моделиране, онлайн магазин.

4. Кожарско/обущарско ателие за ремонт и малки серии изделия

Този модел стъпва върху традициите в обувната промишленост, но го прави приложим за микро бизнес - ремонт на обувки и чанти, изработка на колани, портфейли, малки кожени аксесоари, персонализирани подаръци.

Примерни активи: шевна машина за кожа, машина за рязане, преса, инструменти за обработка, щанци, работни маси, оборудване за гравирание/персонализация, стелажи и малък търговски кът.

5. Ателие за керамика, грънчарство и декоративни изделия

Проектът може да включва изработка на ръчно правени съдове, декоративна керамика, сувенири, малки серии чаши, купи, чинии, плочки, табелки и изделия за туристически обекти, заведения и подаръчни комплекти. Идеята е приложима като занаятчийска дейност с възможност за продажба на място, онлайн или чрез партньорства с местни туристически и търговски обекти.

Примерни активи: грънчарско колело, пещ за керамика, работни маси, рафтове за сушене, инструменти за моделиране, форми, оборудване за декорация, вентилация, мивка/работна зона, малък шоурум, фотооборудване и онлайн каталог.

В обобщение, каталогът с проектни модели показва, че добрите практики по ЛИДЕР могат да бъдат приложени на територията на МИГ Пещера - Брацигово в широк, но реалистичен диапазон - от малки земеделски инвестиции и преработка до услуги, занаяти, производство и туризъм. Общото между приложимите модели е, че те стъпват върху местен ресурс, решават конкретна потребност, създават продукт или услуга с пазар и могат да бъдат развити от частни бенефициенти с реалистичен капацитет.

Х. Предварителна преценка на проектните модели от гледна точка на кандидатстване по СВОМР

Практическата стойност на примерните проектни модели се определя не само от тяхната приложимост към местните потребности, но и от възможността им да бъдат развити като конкурентни проектни предложения по мерките от СВОМР. Затова всеки модел следва да бъде разглеждан едновременно през две важни гледни точки: дали е смислен за територията и дали може да бъде убедително защитен при кандидатстване.

Тази предварителна преценка няма характер на официална оценка и не може да замести проверката за административно съответствие, допустимост и техническа оценка по конкретна процедура. Нейната цел е да даде практически ориентир кои идеи имат по-добра логика за развитие, кои изискват допълнително обосноваване и кои биха били по-рискови, ако не бъдат ясно свързани с потребностите, целите и критериите на СВОМР.

1. По-силен потенциал имат проектните модели, които отговарят на Приоритет 1 на СВОМР, насочен към стимулиране на инвестиционната активност, конкурентоспособността на местната икономика, устойчивия местен бизнес, алтернативните дейности, иновативните технологии, ресурсната ефективност и продуктите от местен

характер. В рамките на този приоритет са предвидени мерките за инвестиции в земеделски стопанства, преработка на селскостопански продукти и неселскостопански дейности.

2. Връзка с конкретна местна потребност. Проект, който просто заявява покупка на техника, оборудване или обзавеждане, без да показва какъв проблем решава, би бил по-слабо убедителен. Обратно - проект, който ясно доказва, че отговаря на нужда от модернизация на стопанство, преработка на местна продукция, нова услуга, по-добра пазарна реализация, създаване на заетост или надграждане на съществуващ бизнес, има по-добра перспектива да бъде възприет като значим за територията.

3. Реалистичен мащаб. За МИГ Пещера - Брацигово най-подходящи са проектни модели, които могат да бъдат изпълнени от микро- и малки предприятия, земеделски стопани и семейни бизнеси. Стратегията отчита, че именно микро- и малките бизнес структури са силно уязвими и имат нужда от подкрепа, за да планират инвестиции и развитие. Затова проектите трябва да бъдат съобразени с капацитета на кандидата - финансов, организационен, технически и пазарен.

4. Икономическа логика. Един проект има по-добри шансове да бъде защитен, когато показва как инвестицията ще доведе до конкретен резултат: по-висока производителност, намалени разходи, по-добро качество, нов продукт, разширяване на дейност, достъп до нов пазар, директни продажби или по-висока добавена стойност. При земеделските проекти това може да бъде връзката между културите, техниката и очакваните добиви. При преработката - връзката между суровината, технологията, крайния продукт и пазара. При неземеделските дейности - връзката между услугата, клиентите, оборудването и устойчивия приход.

5. Пазарна реализация. Проектните модели, които завършват с ясен продукт или услуга, имат по-добра приложимост от идеи, при които липсва яснота кой ще бъде клиентът. Това е особено важно при преработката и неземеделските дейности. Например цех за сладка, сушилни за билки, пчеларски продукт, дърводелска работилница, мобилен сервиз или туристическа услуга следва да бъдат подкрепени с информация за клиенти, канали за продажба, партньорства, сезонност, цени и конкурентни предимства.

6. Добавена стойност за територията. По-силни са проектите, които не само развиват отделен бизнес, но и използват местен ресурс, създават нова услуга, допринасят за заетост, подкрепят местни производители, задържат доход на територията или повишават туристическата привлекателност. Такива проекти са по-лесни за обосноваване, защото показват връзка между индивидуалната инвестиция и целите на местното развитие.

7. Готовност на кандидата. Добрата идея сама по себе си не е достатъчна. За да има реалистична перспектива за подкрепа, кандидатът следва да разполага с правно основание за обекта или земята, опит или капацитет за изпълнение на дейността, яснота относно разрешителните режими, съфинансиране, доставчици, пазар и времеви график. Особено при по-комплексни модели - малка мандра, преработвателен цех, ресторант към туристически обект, басейн или производствена линия - предварителната подготовка е решаваща.

От гледна точка на риска проектните модели могат условно да се групират в три категории. По-нискорискови са инвестиции, които модернизират съществуваща дейност с

ясна нужда и доказан пазар - например техника за работещо стопанство, оборудване за съществуващ сервиз, хладилно съхранение, разширяване на шивашко или дърводелско производство. Среднорискови са проекти за нов продукт или нова услуга, когато кандидатът има известен капацитет, но трябва добре да докаже пазара - например сушилня за билки, цех за сладка, пчелни продукти с бранд, мобилна услуга или кулинарна работилница. Повисокорискови са проекти, които изискват сериозни разрешителни, постоянен поток от клиенти, по-голямо съфинансиране или сложна организация - например малка мандра, по-комплексна преработка, ресторант към туристически обект, басейн или цялостна туристическа услуга.

При туристическите модели следва да се подхожда особено внимателно. Допустими за разглеждане са идеи, които надграждат съществуващ туристически обект чрез допълнителни услуги, като ресторант, басейн, дегустационна зона, спортна или релакс услуга, когато това е допустимо по конкретната под-мярка. Не следва да се представят като приложими модели проекти за изграждане на нови къщи за гости, обособяване на стаи за настаняване или увеличаване на легловата база, доколкото подобни инвестиции са изрично недопустими или високорискови спрямо правилата за кандидатстване.

В обобщение, най-добра перспектива имат проектите модели, които едновременно отговарят на местните потребности, използват реален ресурс на територията, имат ясен кандидат, разумен мащаб, конкретен пазар и измерим икономически ефект. Именно такива модели следва да бъдат представяни като добри практики за МИГ Пещера -Брацигово - не защото звучат атрактивно, а защото могат да бъдат превърнати в добре обосновани проектни предложения с реалистични шансове да получат подкрепа по СВОМР.

XI. Препоръки за популяризиране на добрите практики сред местната общност

За да бъдат добрите практики реално полезни за територията на МИГ Пещера - Брацигово, те не следва да се представят само като списък с вече реализирани проекти или като формално описание на допустими дейности. По-ефективният подход е те да бъдат използвани като практически инструмент за мотивиране на местните хора - чрез конкретни, разпознаваеми и близки до ежедневието им примери, които показват как една идея може да се превърне в проектно предложение и впоследствие в работещ бизнес модел. Популяризирането на възможностите по СВОМР следва да бъде насочено основно към земеделски стопани, преработватели, микро- и малки предприятия, самонаети лица, семейни бизнеси и хора с професионални умения, които могат да развият самостоятелна стопанска дейност. Това съответства на логиката на стратегията, в която като водеща потребност е изведена подкрепата за предприемачеството, развиващо и опазващо ресурсите на територията, както и стимулирането на инвестиционната активност за постигане на по-конкурентоспособна местна икономика.

1. Добрите практики да бъдат представяни по сектори, а не общо. Земеделските стопани следва да виждат примери, свързани с техника, животновъдство, билки, картофи,

зеленчуци, трайни насаждения, съхранение и директна реализация. Преработвателите и производителите на храни следва да виждат модели за малки цехове, сушилни, пакетиране, брендиране, хладилно съхранение и местни продукти. Микро- и малките предприятия следва да получат примери за услуги, работилници, сервиси, детски центрове, бюти услуги, здравни и дентални кабинети, професионални и ИТ-базирани услуги. Така всяка група ще разпознава конкретна възможност за себе си, а не абстрактна схема за финансиране.

2. При представянето на добрите практики да се използва форматът „идея - инвестиция - резултат“. Вместо да се казва само „допустима е покупка на оборудване“, по-полезно е да се покаже какво решава това оборудване: например сушилнята превръща билките в продукт с по-дълъг срок на съхранение; хладилната камера позволява продажба в по-подходящ момент; мобилният сервиз достига до няколко населени места; детският център съчетава занималня, рождени дни и ваканционни програми; счетоводният или ИТ офис обслужва малкия бизнес и земеделските стопани на територията. Така финансирането се разбира не като покупка на актив, а като средство за развитие.

3. Към всяка добра практика да се добавя кратък ориентир за приложимост и шанс за подкрепа. Местните кандидати често имат идеи, но не знаят дали те са достатъчно силни като проект. Затова е полезно още на етап популяризиране да се обяснява кои фактори правят една идея по-убедителна: наличие на съществуваща дейност, реална пазарна потребност, ясни клиенти, използване на местен ресурс, създаване на нов продукт или услуга, разширяване на дейност, заестост, обслужване на повече от едно населено място и реалистичен бизнес план.

4. Добрите практики да бъдат представяни чрез кратки практически карти. Всяка карта може да съдържа: наименование на идеята, подходящ кандидат, примерни активи, местна потребност, очакван ефект и важни условия за подготовка. Този формат е по-достъпен от дълъг текст и може да се използва при информационни срещи, публикации, консултации, социални мрежи или печатни материали.

5. Да се избягва създаването на нереалистични очаквания. Особено при по-сложни модели, като преработвателен цех, малка мандра, ресторант към туристически обект, басейн, медицински кабинет или производствена линия - следва ясно да се посочва, че освен финансиране са необходими собствен ресурс, разрешителни, професионален капацитет, пазар и добра предварителна подготовка. Това ще насочи потенциалните кандидати към по-зрели и изпълними идеи, вместо към проекти, които звучат привлекателно, но са трудни за реализация.

6. Популяризирането да поставя акцент върху надграждане на съществуващи дейности. За територия, която тепърва ще натрупва опит в прилагането на СВОМР, най-силни и разбираеми често са проектите, при които кандидатът вече има дейност, клиенти, умения или ресурс, а финансирането му позволява да направи следваща стъпка - да купи техника, да въведе нова услуга, да пакетира продукт, да разшири производството, да подобри качеството или да достигне до нов пазар.

7. Добрите практики да се представят като местни възможности, а не като чужди успехи. Когато се използва пример от друга територия в България, той следва веднага да бъде преведен към Пещера - Брацигово: „Как би изглеждало това тук?“, „Кой местен кандидат би могъл да го направи?“, „С какъв ресурс разполагаме?“, „Кой би бил клиентът?“, „Какъв актив

е необходим?“. Именно този превод от пример към приложим модел е най-важен за мотивиране на частната инициатива.

В обобщение, популяризирането на добрите практики следва да бъде насочено към събуждане на конкретни идеи у местните хора. Най-голяма стойност ще имат онези примери, които са достатъчно близки до реалността на територията, показват ясна икономическа логика и дават практичен отговор на въпроса: „Какво мога да направя аз с ресурсите, уменията и възможностите, които вече имам?“

XII. Заключение

Настоящият анализ показва, че подходът ЛИДЕР/ВОМР може да бъде особено полезен за територията на МИГ Пещера - Брацигово, когато възможностите за финансиране се представят чрез конкретни и разпознаваеми модели за частна инициатива. Територията разполага с разнообразен потенциал - земеделски, природен, производствен, туристически, занаятчийски и човешки - но част от този потенциал остава недостатъчно използван или не е превърнат в устойчив източник на доходи. СВОМР ясно извежда необходимостта от подкрепа за предприемачеството, инвестиционната активност, устойчивия местен бизнес, алтернативните дейности, ресурсната ефективност и продуктите от местен характер. Именно в тази логика най-подходящи за територията са проектни модели, които стъпват върху реалните ресурси на Пещера и Брацигово и могат да бъдат изпълнени от земеделски стопани, преработватели, микро- и малки предприятия, самонаети лица и семейни бизнеси.

В областта на земеделието най-приложими са инвестиции, насочени към модернизация на малки и специализирани стопанства. Тези модели имат най-голяма стойност, когато не се свеждат само до закупуване на техника, а показват ясна връзка между местния ресурс, производството, пазара и очаквания икономически ефект.

В областта на преработката най-силен потенциал имат проекти, които превръщат местната суровина в краен продукт с добавена стойност. Именно тези модели могат да помогнат на местните производители да излязат от зависимостта от ниски изкупни цени и неорганизирана реализация.

При неземеделските дейности анализът очертава най-широк кръг от възможности. Тези модели са особено важни, защото показват, че СВОМР може да подкрепи реални бизнес идеи от различни сфери на местната икономика.

Основният извод е, че най-добри перспективи имат проектите, които съчетават няколко елемента: отговарят на потребностите на територията, използват местен ресурс, имат разумен мащаб, доказуема пазарна логика, очакван икономически ефект и реалистична подготовка за кандидатстване.

В заключение, добрите практики по ЛИДЕР следва да бъдат използвани като мост между стратегията и местната инициатива. Когато са подбрани внимателно и преведени към

реалността на Пещера - Брацигово, те могат да помогнат на земеделски стопани, преработватели и предприемачи да разпознаят и надградят собствените си възможности за развитие. Така СВОМР може да се докаже като практически инструмент за създаване на по-жива, по-разнообразна и по-устойчива местна икономика.